

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือเสาะ
ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มประชากรจาก 5 หมู่บ้าน คือ

1. หมู่บ้าน บาลูกา
2. หมู่บ้าน เปารามะ
3. หมู่บ้านลาเมาะนอก
4. หมู่บ้าน กาโตะ
5. หมู่บ้านลาเมาะใน

จำนวนกลุ่มที่ใช้ที่ให้มีทั้งหมด 200 คน จากประชากรทั้งหมด 9,214 คนดังนี้

1. หมู่บ้าน บาลูกา ชาย 2,226 คน หญิง 2,096 คน รวม 4,322 คน
2. หมู่บ้าน เปารามะ ชาย 1,046 คน หญิง 1,016 คน รวม 2,062 คน
3. หมู่บ้าน ลาเมาะนอก ชาย 506 คน หญิง 479 คน รวม 985 คน
4. หมู่บ้าน กาโตะ ชาย 592 คน หญิง 579 คน รวม 1,171 คน
5. หมู่บ้าน ลาเมาะใน ชาย 353 คน หญิง 321 คน รวม 674 คน

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายหรือพรรณนา โดยจะแยกการ
นำเสนอเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ตารางแสดงการกระจายลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 นำเสนอผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตอนที่ 3 วิเคราะห์สมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 1 ตารางแสดงการกระจายลักษณะภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 21 แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ชาย	102	51.0
หญิง	98	49.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 21 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย 102 คน คิดเป็นร้อยละ 51 กับเพศหญิงมีเพียง 98 คน คิดเป็นร้อยละ 49

ตารางที่ 22 แสดงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

อายุของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
10 - 14	6	3.0
15 - 19	43	21.5
20 - 24	37	18.5
25 - 29	30	15
30 - 34	23	11.5
35 - 39	28	14
40 - 44	16	8
45 - 49	6	3
50 - 54	7	3.5
55 - 59	1	0.5
60 - 64	2	1
65 - 69	1	0.5
รวม	200	100.00

ค่าเฉลี่ยอายุ (\bar{X}) = 28.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) = 11.09 อายุต่ำสุด = 14 ปี อายุสูงสุด = 67 ปี

จากตารางที่ 22 พบว่าอายุต่ำสุดของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 14 ปี กับอายุสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 67 ปี ช่วงอายุ 10 - 14 ปี มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ช่วงอายุ 15 - 19 ปี มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 ช่วงอายุ 20 - 24 ปี มีจำนวน มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 ช่วงอายุ 25 - 29 ปี มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ช่วงอายุ 30 - 34 ปี มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ช่วงอายุ 35 - 39 ปี มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14 ช่วงอายุ 40 - 44 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 8 ช่วงอายุ 45 - 49 ปี มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 3 ช่วงอายุ 50 - 54 ปี มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ช่วงอายุ 55 - 59 ปี มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ช่วงอายุ 60 - 64 ปี มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ช่วงอายุ 68 - 69 มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

ตารางที่ 23 แสดงการเคยเรียนศาสนาหรือไม่

การเคยเรียนศาสนา	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
เคยเรียนศาสนา	194	97.0
ไม่เคยเรียนศาสนา	6	3.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 23 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยเรียนศาสนามีจำนวนถึง 194 คน คิดเป็นร้อยละ 97 กับไม่เคยเรียนศาสนาจำนวน 6 คน ร้อยละ 3 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นคนที่เคยเรียนศาสนาในระดับใดระดับหนึ่ง นี่เป็นลักษณะปกติของสังคมมุสลิมซึ่งมักจะบังคับให้บุตรหลานเรียนศาสนาตั้งแต่เยาว์วัย ถ้าใครไม่ได้เรียนศาสนา อาจจะเป็นที่รังเกียจของชาวบ้าน

ตารางที่ 24 แสดงระดับการศึกษาทางด้านศาสนาชั้นสูงสุด

ระดับการศึกษาทางด้านศาสนาชั้นสูงสุด	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
อ่านไม่ออกไม่เคยเรียน	0	0
อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานไม่ได้หรืออ่านได้แต่ ไม่ทราบความหมายเลย	51	25.5
อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้ สามารถแปลเอง ได้ทราบความหมายบ้างจากหนังสือ ภาษาไทย	40	20.0
อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้สามารถแปลเอง ได้ทราบความหมายบ้างจากหนังสือ ภาษามลายู	64	32.0
อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้เป็นอย่างดีจาก ภาษาอาหรับ	45	22.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 24 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาทางด้านศาสนาชั้นสูงสุด คือ อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้ สามารถแปลเองได้ทราบความหมายบ้างจากหนังสือภาษามลายูมากที่สุด จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 รองลงมาคือ อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานไม่ได้หรืออ่านได้แต่ไม่ทราบความหมายเลย จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้เป็นอย่างดี จากภาษาอาหรับ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้ สามารถแปลเองได้ทราบความหมายบ้างจากหนังสือภาษาไทย จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ตามลำดับ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามอ่านไม่ออกไม่เคยเรียน ปรากฏว่าไม่มี แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้เป็นจำนวน 100 เปอร์เซนต์ ซึ่งความสามารถในการอ่านและแปลนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล โดยส่วนใหญ่แล้ว สามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้สามารถแปลเองได้ทราบความหมายบ้างจากหนังสือมลายู เป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา กับภาษามลายูท้องถิ่นที่ฝังรากลึกลงไปในวัฒนธรรมของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นลักษณะเฉพาะของมุสลิมที่ต้องศึกษาเล่าเรียนหาความรู้เกี่ยวกับทางด้านศาสนาจากคัมภีร์อัล-กุ

อ่านโดยอย่างน้อยต้องสามารถอ่านได้ถึงแม้ไม่ทราบความหมายเลย สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์พิเศษ
อย่างหนึ่งของสังคมมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความเคร่งครัดทางด้านศาสนาสูง

ตารางที่ 25 แสดงกลุ่มระดับการศึกษาทางด้านศาสนา

กลุ่มระดับการศึกษาทางด้านศาสนา	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ระดับการศึกษาระดับต่ำ	51	25.5
ระดับการศึกษาระดับกลาง	104	52.0
ระดับการศึกษาระดับสูง	45	22.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาทางด้านศาสนา ระดับปานกลางมากที่สุด จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ระดับต่ำ มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 ระดับสูง จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่าง ต้องเคยเรียนศาสนาในระดับใดระดับหนึ่งมาก่อน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมมุสลิม ที่ส่งเสริมให้บุตรหลานได้เล่าเรียนศาสนา ทุกคนถึงแม้ว่า จะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน โดยในวัยเด็กผู้ปกครองจะส่งบุตรหลานให้เล่าเรียนศาสนา อย่างน้อยเพื่อให้สามารถอ่านคัมภีร์อัล-กรุอานได้ เพื่อใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้

ตารางที่ 26 แสดงระดับการศึกษาทางด้านสามัญ

ระดับการศึกษาทางด้านสามัญ	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ไม่เคยเรียน	0	0
อ่านออกเขียนได้ แต่ไม่เคยเรียน ในโรงเรียน	9	4.5
ประถมศึกษาตอนต้น	20	10.0
ประถมศึกษาตอนปลาย	19	9.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	38	19.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	63	31.5
ระดับอนุปริญญา	29	14.5
ระดับปริญญาตรี	22	11.0
รวม	200	100

จากตารางที่ 26 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาทางด้านสามัญ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ระดับอนุปริญญา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ระดับปริญญาตรี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 ระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 อ่านออกเขียนได้แต่ไม่เคยเรียนในโรงเรียน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 ตามลำดับ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่เคยเรียนปรากฏว่า ไม่มี แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการอ่านภาษาไทย ซึ่งภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมมุสลิมและจากระดับการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสามารถศึกษา ว่ามีอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทัศนคติของความขัดแย้งมีน้อยลงเนื่องจากการศึกษาสูงขึ้น

ตารางที่ 27 แสดงกลุ่มระดับการศึกษาทางด้านสามัญ

กลุ่มระดับการศึกษาทางด้านสามัญ	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ระดับการศึกษาระดับต่ำ	48	24.0
ระดับการศึกษาระดับกลาง	101	50.5
ระดับการศึกษาระดับสูง	51	25.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 27 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือกลุ่มระดับการศึกษาทางด้านสามัญอยู่ในระดับกลางจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมาคือกลุ่มระดับการศึกษาทางด้านสามัญอยู่ในระดับสูง มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 กับ กลุ่มระดับการศึกษาทางด้านสามัญอยู่ในระดับเพียงจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 แสดงให้เห็นถึงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างว่ามีระดับการศึกษาทางด้านสามัญในระดับใดระดับหนึ่ง ซึ่งการศึกษาสามัญนั้นเป็นส่วนที่ทำให้มุสลิมได้เรียนรู้ภาษาไทยและเพื่อการดำรงชีวิตในอนาคต

ตารางที่ 28 แสดงรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน (บาท)	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ไม่มีรายได้	65	32.5
1 - 1,000	25	12.5
1,001 - 2,000	33	16.5
2,001 - 5,000	38	19.0
5,001 - 10,000	21	10.5
5,001 - 10,000	18	9.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นผู้ไม่มีรายได้ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมาคือมีรายได้ระดับ 2,001 - 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 นอกนั้น มีรายได้ 1,001 - 2,000 บาทต่อเดือน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 มีรายได้ 1 - 1,000 บาทต่อเดือน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 มีรายได้ 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 มีรายได้ 5,001 - 10,000 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึง ระดับรายได้ของกลุ่มตัวอย่างว่า มี ระดับรายได้ต่ำ เนื่องจากการประกอบอาชีพส่วนหนึ่งที่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ตารางที่ 29 แสดงกลุ่มอาชีพเอกชนกับกลุ่มอาชีพรับราชการ

กลุ่มอาชีพเอกชนกับกลุ่มอาชีพ รับราชการ	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ทำสวน	42	21.0
ทำนา	1	0.2
ทำไร่	3	1.5
ค้าขาย	22	11.0
รัฐวิสาหกิจ	3	1.5
นักศึกษา	65	32.5
แม่บ้าน	12	6.0
อื่น ๆ	22	11.0
รับราชการ	30	15.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 29 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอาชีพ นักศึกษา จำนวน 65 คน คิดเป็น ร้อยละ 32.5 รองลงมาคือ มีอาชีพทำสวนจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 นอกนั้น มีอาชีพรับราชการ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 กับอาชีพอื่น ๆ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 มีอาชีพแม่บ้าน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0 มีอาชีพทำไร่ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 กับ มีอาชีพ รัฐวิสาหกิจ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 อาชีพทำนา เพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นลักษณะของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยปรากฏอาชีพการทำสวนยางซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านมากที่สุด

ตารางที่ 30 แสดงกลุ่มอาชีพเอกชน และ กลุ่มอาชีพรับราชการ

กลุ่มอาชีพเอกชนกับกลุ่มอาชีพ รับราชการ	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
อาชีพเอกชน	170	85.0
อาชีพรับราชการ	30	15.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 30 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอาชีพเอกชน จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 85.0 กับ รองลงมาคือ มีอาชีพรับราชการจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 แสดงให้เห็นถึงอาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง มีอาชีพเอกชนมากที่สุด โดยอาชีพเอกชนนั้นคือ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการค้าขาย

ตารางที่ 31 แสดงอาชีพข้าราชการกับอาชีพเอกชน

อาชีพข้าราชการกับอาชีพเอกชน	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ทหาร, ตำรวจ	8	4.0
ฝ่ายปกครอง	5	2.5
ครู, อาจารย์	17	8.5
อาชีพเอกชน	170	58.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 31 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพเอกชนถึง 170 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมา กับอาชีพข้าราชการ มีอาชีพครูอาจารย์จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 คน นอกนั้น มีอาชีพ ทหาร, ตำรวจ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 มีอาชีพฝ่ายปกครอง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 32 แสดงอาชีพเสริม

แสดงอาชีพเสริม	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
มีอาชีพเสริม	44	22.0
ไม่มีอาชีพเสริม	156	78.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 32 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 กับมีอาชีพเสริม จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวโดยการประกอบอาชีพเสริมนั้น อาจจะเป็น การเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ การเลี้ยงปลา

ตารางที่ 33 แสดงภูมิลำเนาเดิม (สถานที่เกิด) ของผู้ให้สัมภาษณ์

ภูมิลำเนาเดิม (สถานที่เกิด) ของผู้ให้สัมภาษณ์	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
เกิดใน จ. นราธิวาส - ที่อยู่ปัจจุบัน	170	85.0
เกิดใน จ. นราธิวาส - ไม่ใช่ที่อยู่ปัจจุบัน	9	4.5
เกิดที่จังหวัดอื่น	19	9.5
เกิดในต่างประเทศ	1	0.5
อื่น ๆ	1	0.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 33 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกิดใน จ. นราธิวาส - ที่อยู่ปัจจุบัน มีจำนวนถึง 170 คน คิดเป็นร้อยละ 85.0 นอกนั้นเกิดที่จังหวัดอื่น จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 เกิดใน จ. นราธิวาส - ไม่ใช่ที่อยู่ปัจจุบัน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 เกิดในต่างประเทศ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 เกิดที่อื่น 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันกับถิ่นที่อยู่โดยเกิดในจังหวัด เป็นจำนวนถึงร้อยละ 85.0 และเกิดในจังหวัด เป็นจำนวน ร้อยละ 4.5 จึงทำให้มีความสำนึกและความผูกพันกับที่จังหวัดนราธิวาส ส่วนเกิดในจังหวัดอื่น ก็ยังอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตารางที่ 34 แสดงความสามารถในการใช้ภาษา

ความสามารถในการใช้ภาษา	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละของจำนวน ผู้ตอบทั้งหมด (%)	ร้อยละของจำนวน ผู้ตอบ (%)
สามารถใช้ภาษาไทย - กลาง	134	34.9	67.0
สามารถใช้ภาษาไทยท้องถิ่น	89	23.2	44.5
สามารถใช้ภาษามาลายู	143	37.2	71.5
สามารถใช้ภาษาอื่น ๆ	18	4.7	9.0
รวม	384	100.0	192.0

จากตารางที่ 34 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความสามารถพูดภาษามาลายูได้ถึง 143 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด และ คิดเป็นร้อยละ 71.5 ของจำนวนผู้ตอบ รองลงมา คือ ภาษาไทย - กลาง จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 67.0 ของจำนวนผู้ตอบ นอกนั้น สามารถพูด ไทยท้องถิ่น จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 23.2 ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด และ คิดเป็นร้อยละ 44.5 ของจำนวนผู้ตอบ สามารถพูดภาษาอื่น ๆ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.7 ของจำนวนผู้ตอบทั้งหมด และ คิดเป็นร้อยละ 9.0 ของจำนวนผู้ตอบ ตามลำดับ แสดงว่ามุสลิมในชุมชนหรือเสาะมีความสามารถในการใช้ภาษาได้หลากหลาย โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่น ที่มีจำนวนผู้ตอบถึง 143 คน การใช้ภาษามาลายูเป็นเสมือนรากเหง้าของเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยความสามารถนี้สามารถสืบทอดผ่านบรรพบุรุษจนมาถึงปัจจุบัน ก็ยังคงมีความสามารถในการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นอยู่ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าคนในชุมชนสามารถพูดภาษามาลายูท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี การอยู่ร่วมกันกับชนกลุ่มใหญ่จึงทำให้มีความจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน และทำให้มีความสามารถในการใช้ภาษาทั้ง 2 ภาษา คือทั้งภาษา ไทยและภาษามาลายู เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของชาวไทยมุสลิม ว่ามีเอกลักษณ์เด่นในเรื่องของการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นและภาษาไทย

ตารางที่ 35 แสดงความสามารถพูดภาษาไทยกลาง

ความสามารถพูดภาษาไทยกลาง	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ความสามารถพูดภาษาไทย - กลาง	134	67.0
ความสามารถพูดภาษาไทย - กลาง	66	33.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 35 พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถพูดภาษาไทยกลางได้เป็นจำนวนถึง 134 คน คิดเป็นร้อยละ 67.0 ไม่เลือกภาษาไทย - กลาง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่าง นอกจากจะมีความสามารถในการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันแล้ว ก็ยังสามารถใช้ภาษาไทยได้ด้วย ซึ่งความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้นี้ส่วนหนึ่ง เพราะสามารถพูดได้เองอยู่แล้ว และอีกส่วนหนึ่งคือเพราะสื่อจากทางทั้งโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งมักใช้ภาษาไทย - กลาง สื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลมากในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาของเด็กมุสลิมที่ส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนและใช้ภาษาไทยในการสอน เด็กนักเรียนบางคน เมื่ออยู่กับครอบครัวก็จะมีความสามารถในการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่เมื่อเด็กถูกส่งเข้าโรงเรียน ซึ่งมีครูพูดภาษาไทยในการเรียนการสอน เด็กจะเริ่มพูดได้และได้รับการฝึกฝน ทั้งยังมีกลุ่มเพื่อนเล่นที่ใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารในจำนวนที่มากขึ้น ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ความสามารถในการพูดภาษาไทย - กลางจะมีจำนวนถึงร้อยละ 67.0

ตารางที่ 36 แสดงความสามารถพูดภาษาไทย - ท้องถิ่น

ความสามารถพูดภาษาไทย - ท้องถิ่น	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ความสามารถพูดภาษาไทย - ท้องถิ่น	89	44.5
ความไม่สามารถพูดภาษาไทย - ท้องถิ่น	111	55.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 36 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาไทย - ท้องถิ่น ได้เป็นจำนวนถึง 89 คน คิดเป็นร้อยละ 44.5 ไม่เลือกภาษาไทย - ท้องถิ่น จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5 แสดงให้เห็นว่า ภาษาไทย - ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประเพณี และเป็นลักษณะเฉพาะของชาวใต้ซึ่งสามารถพูดได้เองโดยการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่อย่างไรก็ตามการใช้ภาษาไทย - ท้องถิ่นของชาวบ้านกลับมีจำนวนเพียงแค่อ้อยละ 44.5 ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่ผู้ปกครองส่วนหนึ่งจะนิยมให้ลูกหลานใช้ภาษาไทย - กลาง เพราะถ้าลูกหลานใช้ภาษาไทย - ท้องถิ่นแล้วกลัวเรื่องการออกเสียงจะผิดเพี้ยนไปทำให้พูดได้ไม่ชัดและส่วนหนึ่งคือการไม่สืบทอดการใช้ภาษาไทย - ท้องถิ่น กันภายในครอบครัวให้กับเด็กรุ่นใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาในโรงเรียน โดยการใช้ภาษาไทย - กลางเท่านั้น

ตารางที่ 37 แสดงความสามารถพูดภาษามาลายู

ความสามารถพูดภาษามาลายู	ค่าจำนวน	ร้อยละ (%)
ความสามารถพูดมาลายู	143	71.5
ความไม่สามารถพูดภาษามาลายู	57	28.5
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 37 พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถพูดภาษามาลายูได้เป็นจำนวนถึง 143 คน คิดเป็นร้อยละ 71.5 ไม่เลือกภาษามาลายู จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 แสดงว่า คนมุสลิมในชุมชนหรือเสาะสามารถใช้ภาษามาลายูเป็นภาษาในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันถึงร้อยละ 71.5 ส่วนร้อยละ 28.5 นั้นคือผู้ตอบแบบสอบถามสามารถพูดภาษามาลายูท้องถิ่นได้อยู่แล้วจึงเลือกตอบในช่วงอื่น ๆ ซึ่งความสามารถในการใช้ภาษามาลายูท้องถิ่นถือว่าเป็นเอกลักษณ์ทางภาษา ที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงความผูกพันทางด้านศาสนากับภาษาที่มีความคู่กันโดยไม่สามารถแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ ถ้ามีผู้ที่จะคิดจะกลืนภาษา โดยพยายามที่จะเปลี่ยนรูปแบบของการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนชื่อตัวเอง, การเรียกชื่อสถานที่ต่าง ๆ, การเปิดโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม ให้กลายเป็นภาษาไทยเท่ากับเป็นการพยายามทำลายลักษณะเฉพาะของมุสลิมเพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและซับซ้อน จนบางครั้งยากที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ว่า คนที่เป็นมุสลิมไม่จำเป็นที่จะต้องพูดภาษามาลายูท้องถิ่นได้

ตารางที่ 38 แสดงความสามารถพูดภาษาอื่น ๆ

ความสามารถพูดภาษาอื่น ๆ	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ความสามารถพูดภาษาอื่น ๆ	18	9.0
เลือก อื่น ๆ	182	91.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 38 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกพูดภาษาอื่น ๆ จำนวนจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 ไม่เลือกอื่น ๆ จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 91.0 แสดงให้เห็นถึงว่า นอกจากจะสามารถพูดภาษาไทยภาษาไทย - กลาง, ไทย - ท้องถิ่น, ภาษามาลายูแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังสามารถพูดภาษาอื่น ๆ ได้ซึ่งก็คือ ภาษาอังกฤษ, ภาษาอาหรับ โดยที่ส่วนหนึ่งสามารถพูดภาษาอื่น ๆ ได้เนื่องจากเคยไปเรียนศาสนาต่างประเทศนี้ก็เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมมุสลิมที่จะแสวงหาความรู้ทางด้านศาสนาอยู่เสมอเมื่อมีโอกาสและไม่ว่าจะไกลแค่ไหน

ตารางที่ 39 แสดงการละหมาด

ขณะที่ท่านปฏิบัติงานอยู่เมื่อถึงเวลาละหมาด ท่านปฏิบัติอย่างไร	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ต้องทำงานก่อน	5	2.5
ต้องละหมาดก่อน	177	88.5
เว้นการละหมาด หรือไปละหมาด ชดใช้ที่บ้าน	18	9.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 39 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกที่จะต้องละหมาดก่อน จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 88.5 รองลงมาคือ เว้นการละหมาด หรือไปละหมาดชดใช้ที่บ้าน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 ส่วนผู้ที่ต้องทำงานก่อนมีจำนวนเพียง 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 แสดงให้เห็นว่ามุสลิมในชุมชนหรือเสาะมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในระดับสูง และการละหมาดเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพยำเกรงต่อพระเจ้า เพราะการปฏิบัติศาสนกิจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะเมื่อปฏิบัติได้ตรงต่อเวลา ยิ่งแสดงให้เห็นว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลเลาะห์” กิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทำในโลกนี้ทุกอย่างเป็นเพียงสิ่งทดสอบของพระเจ้า ถ้ามุสลิมมีความเชื่อมั่นในพระเจ้ายิ่งก็ต้องเลือกพระเจ้ายกก่อน นั่นก็คือต้องละหมาดก่อน แต่อย่างไรก็ตามศาสนาอิสลามก็มีข้อยกเว้นว่า ถ้ามีเหตุการณ์ที่เป็นธุระจำเป็นจริง ๆ การละหมาดนั้นก็สามารรถเลื่อนละหมาดแต่ให้อยู่ในช่วงเวลาที่กำหนด หรือทำชดใช้ได้ในเวลาต่อ ๆ ไป โดยการละหมาดให้ครบ 5 เวลา สำหรับมุสลิมจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะละเว้นการปฏิบัติไม่ได้

ตารางที่ 40 แสดงใน 1 วันท่านละหมาดครบ 5 เวลา

ใน 1 วันท่านละหมาดครบ 5 เวลา	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
ไม่เคยละหมาดเลย	0	0
1 เวลา	0	0
2 เวลา	1	0.5
3 เวลา	3	1.5
4 เวลา	12	6.0
ครบ 5 เวลา	184	92.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 40 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ละหมาดครบ 5 เวลา มีจำนวนถึง 184 คน คิดเป็นร้อยละ 92.0 รองลงมาคือ ละหมาด 4 เวลา จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.0 นอกนั้น ละหมาด 3 เวลา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ละหมาด 1 เวลา จำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ส่วนผู้ที่ละหมาด 1 เวลา และไม่เคยละหมาดเลย ปรากฏว่าไม่มีแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่ามุสลิมในชุมชนหรือเสาะเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดศานามากโดย ละหมาดครบ 5 เวลา เป็นจำนวนถึง ร้อยละ 92.0 ซึ่งการละหมาดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางในการดำรงชีวิตของชาวมุสลิมเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ โดยไม่มีการละเว้น และเป็นการแสดงความยำเกรงต่อพระเป็นเจ้า

ตารางที่ 41 แสดงการแสวงบุญ นคร มักกะห์

ท่านมีโอกาสไปแสวงบุญ นคร มักกะห์	ค่าจำนวน (f)	ร้อยละ (%)
เคยไปแสวงบุญ นคร มักกะห์	24	12.0
ไม่เคยไปแสวงบุญ นคร มักกะห์	176	88.0
รวม	200	100.0

จากตารางที่ 41 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยไปแสวงบุญ นคร มักกะห์ มีจำนวนถึง 176 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 ส่วนผู้ที่เคยไปแสวงบุญ นคร มักกะห์ มีจำนวนเพียง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาต่อพระเจ้าของมุสลิม เป็นความเชื่อและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างหนึ่งซึ่งถ้ามีโอกาสและความสามารถไปแสวงบุญ ณ นคร มักกะห์ได้ก็จะไป โดยเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งสำหรับมุสลิมถึงผลบุญและโลกหน้า

ตอนที่ 2 นำเสนอผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. สัมภาษณ์ นาย เลาะ (นามสมมติ)

นายเลาะ ปัจจุบันอายุ 44 ปี เป็นผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่ง มีอาชีพเสริม คือ ทำสวนและเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของ ศอ.บต. ได้กล่าวถึงหน่วยงาน ศอ.บต. ว่า ตามหลักการแล้ว ศอ.บต. ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประสานระหว่างประชาชนที่เป็นมุสลิม กับหน่วยงานของรัฐบาลบางหน่วย สืบเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อในอดีตนั้นความเข้าใจระหว่างข้าราชการกับประชาชนค่อนข้างจะมีช่องว่าง เพราะฉะนั้นตามมติของคณะรัฐมนตรีจึงได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาหน่วยหนึ่งนั่นก็คือ ศอ.บต. เพื่อประสานความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน ในส่วนของปัญหาและความไม่เข้าใจกัน นายเลาะ ได้อธิบายให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวว่า ปัญหาใหญ่ๆ คือความหวาดระแวงของข้าราชการซึ่งไม่ค่อยจะเข้าใจความเป็นอยู่ของประชาชนในถิ่นนี้ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะการสื่อสาร ซึ่งใช้ภาษาที่ไม่เข้าใจกัน ระหว่างข้าราชการที่มาจากต่างถิ่นกับประชาชนซึ่งอยู่ในถิ่นนี้ การพูดภาษาคนละอย่างกันนั้น ก็คือ ชาวบ้านใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มักจะใช้ภาษาไทยไม่ได้ ซึ่งจุดนี้ ทำให้ความเข้าใจต่างๆ ก็จะมีช่องว่าง และมีอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญคือ ความไม่เข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การนึกคิด ของประชาชน ซึ่งข้าราชการส่วนใหญ่ คิดว่า ประชาชนใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความคิดที่ออกห่างรัฐบาลไทย และไม่จงรักภักดีต่อรัฐบาลไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือปัญหาใหญ่ๆและดั้งเดิมที่สุด และในปัจจุบันปัญหาเหล่านี้ก็ยังไม่หมดโดยสิ้นเชิงความหนักหน่วงของปัญหาก็ก็น่าลงพอสมควร สืบเนื่องมาจาก

1. การศึกษาของประชาชนมีเพิ่มมากขึ้น
2. หน่วยงานของรัฐก็มีการปรับปรุงโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเจ้าหน้าที่ ทำให้ทัศนคติของเจ้าหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นมีความเข้าใจมากขึ้น อาจจะมีไม่มากจนถึงขั้นขจัดปัญหาได้โดยสิ้นเชิง แต่ทำให้บางส่วนเข้าใจประชาชนได้ดีและสามารถที่จะแก้ปัญหาได้แล้วในระดับหนึ่ง ส่วนปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างประชาชนโดยทั่วไปที่นับถือศาสนาต่างกัน นายเลาะ กล่าวว่าสำหรับปัญหาต่างศาสนาไม่ใช่ปัญหาใหญ่ และไม่ได้คิดว่าเป็นปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ในความเป็นจริงแล้วถ้ามองดูสภาพเดิมที่สุด คนที่นับถือศาสนาต่างกันสามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้ แต่ในส่วนที่เป็นปัญหาใหญ่ คือ เพื่อนต่างศาสนา อาจมีความคิดที่หวาดระแวง เกรงว่าคนที่เป็นมุสลิมนั้นมีความคิดที่เป็นอคติ ไม่มีความจริงใจต่อรัฐบาล ต่อแผ่นดิน ซึ่งความคิดทุกอย่างเหล่านี้ล้วน

เป็นความนึกคิดฝ่ายเดียว

เมื่อกล่าวถึงปัญหาของชาวบ้านโดยทั่วไป โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่แถวนอกเมือง จะมีปัญหาติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ ซึ่งปัญหาอันดับแรก คือ ปัญหาด้านการสื่อสารเพราะชาวบ้านจะค่อนข้างมีเปอร์เซ็นต์สูง ที่ใช้ภาษาไทยไม่ค่อยถนัด (พูดได้แต่ไม่ค่อยคล่องหรือไม่ค่อยกล้าพูด เพราะกลัวเพี้ยนหรือโดนหัวเราะเยาะ) ทั้งในด้านเอกสาร และการพูดคุย 2. การเอาใจใส่ของ ข้าราชการต่อประชาชน ก็ยังจะต้องปรับปรุงโดยเฉพาะการบริการที่ทันต่อความต้องการของประชาชนนั้นก็ยังไม่เป็นที่พอใจของประชาชน 3. การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการนั้น ข้าราชการคิดว่า เขาเป็นนายของประชาชน เพราะฉะนั้นประชาชนซึ่งเข้ามาใช้บริการนั้นจะต้องตามใจข้าราชการ ต้องรอและต้องฟังคำสั่งจากเขา ดังเช่นที่หน่วยงานราชการบางหน่วยงาน ยังไม่ค่อยยอมรับการแต่งกายของมุสลิม โดยเฉพาะสตรีมุสลิมซึ่งการแต่งกาย "ฮิญาบ" สำหรับบางหน่วยงาน

ถึงแม้ว่าโดยหลักการ เขาจะอนุโลมให้ปฏิบัติได้ แต่ด้วยความนึกคิดและทัศนคติของเพื่อนข้าราชการ และหัวหน้าหน่วยงานที่นับถือศาสนาอื่น มักจะดูถูกมุสลิมที่แต่งกายด้วยฮิญาบนี้ ด้วยสายตาที่ไม่ค่อยจะเป็นมิตรเท่าที่ควร บางครั้งบางครั้งกลายเป็นเรื่องที่เป็นอุปสรรคที่จะก้าวหน้า อีกตัวอย่างหนึ่งสืบเองมาจากความไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบ้านในเรื่องการหยุดพักเพื่อทำการละหมาด ทางหน่วยงานและข้าราชการบางคน ที่มาจากถิ่นอื่นและไม่ค่อยเข้าใจในเรื่องศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ก็มักจะพูดเสมอๆว่า "ไว้ละหมาดตอนหลังไม่ได้หรือไง" ซึ่งโดยที่แท้จริงแล้ว การละหมาดให้ตรงกับเวลา เมื่อถึงเวลาละหมาด ก็ต้องละหมาด ไม่ละหมาดไม่ได้ บางคนก็บอกว่า "ค่อยละหมาดทีหลังเพราะการปฏิบัติงานสำคัญกว่า" แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่ได้ เพราะมุสลิมนั้น "การละหมาดเป็นการภักดีต่ออัลเลาะห์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งเขาไม่เข้าใจตรงนี้" ส่วนในกรณีอื่นที่เป็นปัญหาความไม่เข้าใจก็มีอีกคือ กรณีของการสังสรรค์และการทานอาหารร่วมกันในการจัดเลี้ยง ถ้าเป็นงานสังสรรค์ที่ไม่ได้อยู่ในขอบข่ายที่ศาสนาห้ามก็คงไม่มีปัญหา แต่ถ้าเป็นงานสังสรรค์ที่เป็นงานเดินรำ หรืองานร้องเพลง ก็จะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน หรือถ้างานนั้น มีการละเล่น ที่เขาคิดว่าเป็นสิ่งที่ "หะรอม" หมายถึง สิ่งที่เป็นข้อห้าม ของศาสนาที่บัญญัติไว้ ชาวบ้านก็ไม่ให้การสนับสนุน แต่ถ้างานที่ถูกจัดขึ้นไม่ได้ขัดต่อบทบัญญัติของอิสลาม ก็จะไม่มีปัญหา

ในส่วนความขัดแย้งของข้าราชการมุสลิม กับข้าราชการไทยพุทธ ซึ่งนับถือศาสนาต่าง

กัน ถ้าจะกล่าวถึงความขัดแย้ง คงจะไม่ใช่ศาสนาต่างกัน แต่อาจจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอื่น อาจจะเป็นเรื่องความเป็นอยู่ของคนแต่ละคน ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นข้าราชการไทยพุทธเมื่อถึงเวลาในช่วงเย็น บางคนจะชวนกันไปดื่มเหล้า ทานอาหารที่ห้องอาหาร แต่ข้าราชการที่เป็นมุสลิม ไม่สามารถปฏิบัติได้ ในจุดนี้เองที่อาจจะมีปัญหา บางครั้งอาจจะลามไปถึงหัวหน้าหน่วยงานที่ไม่เข้าใจ และส่งผลให้เกิดความไม่ค่อยพอใจกับข้าราชการที่เป็นมุสลิม จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กมุสลิมถึงเหตุจูงใจที่ส่วนมากผู้ปกครอง โดยเฉพาะในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มักจะส่งบุตรหลานให้เข้าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะโรงเรียนที่เปิดสอนทั้งวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญ นายเลาะ ได้กล่าวว่า เพราะผู้ปกครองในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเชื่อมั่นว่า ถ้าบุตรหลานได้ศึกษาทั้ง 2 อย่าง บุตรหลานจะปลอดภัยจากหายนะทั้งในทางโลกนี้ (หมายถึงสังคมปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่) และโลกหน้า (หมายถึงความเชื่อของมุสลิมว่าวันสุดท้ายของโลกจะต้องมีการพิพากษาเมื่อตายไปแล้ว) นี่คือเหตุจูงใจสำคัญ และการที่เราจะพูดสรุปว่า การเรียนวิชาสามัญอย่างเดียวจะหลงลืมวัฒนธรรมประเพณีของมุสลิม คงจะกล่าวอย่างนั้นซะทีเดียวไม่ได้ แต่ว่าจะไม่มีหลักประกันอะไรว่าถ้าเรียนวิชาสามัญอย่างเดียวแล้วจะมีความเข้าใจทางด้านศาสนาด้วย เพราะในโรงเรียนสามัญทั่วไปเค้าไม่ได้เน้นวิชาศาสนาเท่าที่ควร และหลักสูตรบางหลักสูตร ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเช่น ประเพณีการไหว้ครู ลอยกระทง ก็จะมีปัญหา โรงเรียนที่มีความเข้าใจบางโรงเรียน บางที่เขาก็จะอนุโลมให้ เช่น การรำกระบี่กระบองเขาก็จะไม่ว่า อาจจะทำตรงนี้เลยก็ได้ โรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเข้าใจสำหรับเด็กที่เป็นมุสลิมคงจะไม่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมลอยกระทง หรือทำกระทงนี้เขาก็จะอนุโลมให้ แต่มีบางโรงเรียนที่มีปัญหา เขาจะเกณฑ์บังคับให้เด็กปฏิบัติตามเหมือนกันหมดโดยถือว่า “เป็นอะไรไป การรำกระบี่กระบองเพื่อนึงถึงครูบาอาจารย์ประสิทธิประสาทวิชาหรือการทำกระทง เราก็ไม่ได้ไปไหว้ใคร แต่ทำกระทงเฉยๆ” แต่หารู้ไม่ว่า การทำอย่างนั้นตามบทบัญญัติของอิสลามไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องของการไม่ภักดีต่ออัลเลาะห์ การรำเพื่อถวายอย่างอื่น คนอื่น นอกจากการจงรักภักดีของอัลเลาะห์ เป็นสิ่งที่จะต้องห้ามเด็ดขาด การทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้มาไปทำต่อในกิจกรรมนั้นหนานการก็ไม่ได้อีก

เมื่อถามถึงทัศนคติเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นในปัจจุบัน นายเลาะ กล่าวว่า วัยรุ่นด้านจิตสำนึกด้านศาสนาโดยสภาพทั่วไป วัยรุ่นปัจจุบันนี้ ความนึกคิดและจิตสำนึกด้านศาสนา ถ้าเทียบเมื่อประมาณ 10-15 ปีก่อนมีความสำนึกที่ดีมาก แม้ว่า บางครั้งบางคราวการปฏิบัติต่อการแต่งตัว การคบค้าสมาคม บางคนอาจดูแล้วจะเป็นสากล แต่ความนึกคิดจริงๆ สังเกตได้จากการละหมาดวันศุกร์ การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน จะพบเด็กวัยรุ่นที่ไม่ค่อยปฏิบัติศาสนากิจค่อนข้างจะน้อย

คือหมายความว่าไม่ได้ถือศีลอด ไม่ได้ละหมาดน้อยมาก

การใช้ภาษามาลายูสำหรับมุสลิมในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะสามารถตอบเป็น 2 ประเด็นหลักคือ

1. การใช้ภาษาเพื่อศาสนา ศาสนาอิสลามไม่ได้มีเพียงภาษาเดียว เพราะฉะนั้น การที่จะพูดภาษาไทย ไม่ได้เป็นสิ่งต้องห้าม

2. การใช้ภาษาถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประชาชนโดยเฉพาะในพื้นที่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมและเป็นสิ่งซึ่งเขาจะต้องหวงแหนมากที่สุด เพราะบ่งบอกว่า ชาติพันธุ์เขาเป็นใคร มาจากไหน

ผู้วิจัยถามถึงแนวโน้มเด็กมุสลิมในรุ่นต่อไปว่าเขาจะใช้ภาษามาลายูได้ต่อไปขนาดไหน นั้น นายเลาะ กล่าวว่า อยู่ที่การร่วมมือร่วมใจของสังคม ถ้าอยู่ในสภาพปัจจุบันสังคมคงจะสามารถที่จะปกป้องไม่ให้เยาวชนหลงลืมภาษามาลายูได้พอสมควร โดยผ่านการสอนในโรงเรียน ตาสิกา (โรงเรียนเตรียมอนุบาลสอนเฉพาะศาสนาเฉพาะเด็ก ๆ เล็ก ๆ) โรงเรียนฟิรดูอีน ส่วนมากจะสอนตามมัสยิดต่าง ๆ การที่เราช่วงชิงโอกาสนำเด็กซึ่งอยู่ในวัยเล็ก ๆ มาสอนภาษามาลายู เพื่อที่จะปลูกฝังให้เยาวชนเด็ก ๆ เหล่านี้ รู้สำนึกว่าตนเองต้องใช้ภาษามาลายูหรือเป็นภาษาของเขาเอง ก่อนที่จะพูดภาษาไทยให้ได้ก่อน ในกรณีเช่นนี้ถ้าสังคมยังอยู่ในภาวะนี้ เรามั่นใจว่าโอกาสที่เขาจะหลงลืมภาษามาลายูคงจะมีน้อย แต่จะมีปัญหากับเด็กที่อยู่ในตัวเมือง อาจจะไม่มีโอกาสที่จะเรียนในโรงเรียนตาสิกา หรือฟิรดูอีน เมื่อทุกวันเขาพูดเฉพาะภาษาไทย สำหรับสังคมเมืองที่ต้องใช้สื่อเป็นภาษาไทย เด็กประเภทหลังนี้จะหลงลืมภาษามาลายู อาจจะไม่เข้าใจภาษามาลายูเลยก็อาจจะมีมาก

สำหรับ ศอ.บต.ที่จะยกเลิกโครงการในปี 2546 ผู้วิจัยถามถึงเหตุผลเพราะว่า ศอ.บต.ได้ประสบความสำเร็จแล้ว หรือมีมาตรการอื่นโครงการอื่นมารองรับ นายเลาะ กล่าวว่า การที่ ศอ.บต. มีแผนการที่จะเลิกนั้นคิดว่าไม่ใช่เพราะประสบความสำเร็จ 100 % เขาอาจจะเปลี่ยนโครงการบริหารงานใหม่ เพราะจริง ๆ แล้วการที่มี ศอ.บต. นั้นเป็นเรื่องดาบสองคม คือด้านดี 1. อาจจะเป็นที่การประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งที่จริงแล้ว ศอ.บต.เองก็ไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการที่จะแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้มีอำนาจทางกฎหมาย เป็นแค่ผู้ประสานงาน คำสั่ง การตัดสินใจ การสั่งการที่เด็ดขาดนั้นขึ้นอยู่กับเบื้องบน เพราะฉะนั้นในที่นี้จึงไม่มีผลเท่าไร 2. ภาพพจน์การมี ศอ.บต. อยู่คล้าย ๆ ว่าพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีหน่วยงานที่จะต้องดูแลเข้มงวดโดยเฉพาะ ตามทฤษฎีของรัฐศาสตร์ใครก็ว่าดินแดนนี้เป็นพื้นที่อาณานิคมต้องมีผู้ดูแลมาดูแลต่างหาก เช่น การที่มาเลเซียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษต้องมีผู้ดูแล ในกรณีเช่นเดียวกันก็

เป็นผลลบโดยสิ้นเชิง

สรุปผลงานของศอ.บต.ที่ผ่านมา คงจะปฏิเสธโดยสิ้นเชิงว่า ไม่ดีเลยก็ไม่ได้เพราะว่าส่วนดีมีบ้าง แต่เมื่อพูดถึงการลงทุนแล้ว การใช้งบประมาณของศอ.บต.เมื่อก้าวถึงผลประโยชน์ที่ได้จากงบประมาณนั้นก็ยังไม่คุ้ม เพราะสิ่งที่ได้มานั้นเป็นจำนวนน้อยมากและโครงการต่างๆที่ ศอ.บต. ได้ดำเนินงานไม่ใช่จะประสบความสำเร็จทุกโครงการมีเป็นจำนวนน้อยมาก ความหวาดระแวงระหว่างหน่วยงานของรัฐก็ยังคงมีอยู่ การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วยงานของรัฐ ความไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของข้าราชการกับประชาชนก็ยังมีอยู่ ในด้านเศรษฐกิจก็ยังไม่เหมือนเดิม และสิ่งที่คิดว่าเป็นกุญแจที่สำคัญที่สุด คือ ศอ.บต. จะต้องเอาคนที่รู้ปัญหาจริงๆมาอยู่ ถ้าตราบไต่ที่หน่วยงานของรัฐยังส่งบุคคลจากภาคกลางมาอยู่ตรงนี้ เขาไม่สามารถที่จะทำอะไรได้ เพราะเขามาด้วยสมองที่ว่างเปล่า ไม่ได้มีข้อมูลอะไรเลย ไม่มีความนึกคิดว่าประชาชนอยากได้อะไร คือเขาได้แต่ตัวร่างของประชาชน แต่เขาไม่ได้จิตใจหรือ ศอ.บต.อยากทำตรงนี้จริงๆ ต้องเอาคนที่รู้จริง เอามุสลิมที่รู้ปัญหาจริงๆ มาแก้ที่ตรงจุดนี้ คิดว่าคงจะมีประโยชน์มาก ถ้าตราบไต่ที่ข้าราชการส่วนกลางมาอยู่ที่นี่ ถ้าเอามาจากภาคใต้ตอนบน สงขลา นครพัทลุง เขาไม่ได้มีความนึกคิดที่จะช่วยแก้ปัญหาจริงๆ เขาไม่มีความนึกคิดว่าประชาชนอยากได้อะไร ถ้าเราเอามุสลิมด้วยกันที่อยู่จังหวัดยะลา บัตตานี เขารู้ปัญหา เขาแก้ได้ถูก เพราะฉะนั้นปัจจุบันศอ.บต.ก็กลายเป็นว่า “ยังเกาไม่ถูกที่คัน”

สรุปปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้อาจจะมองว่าเป็นปัญหาที่มีความขัดแย้งภายในสังคมโดยเฉพาะ ต่างศาสนา ต่างเชื้อชาติ (ในหลักทางรัฐศาสตร์) คนที่พูดภาษามลายูก็ยอมรับว่า เขาเป็นคนมลายู เพราะฉะนั้นในจุดนี้ความขัดแย้งที่เป็นภาพพจน์ที่เด่นชัดที่สุดคือ “โอกาส” มุสลิมในพื้นที่นี้มักจะไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการที่ดูแลสังคมของตนเอง ไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการที่จะดูแลสังคมของตนเอง ไม่มีโอกาสที่จะดูแลทรัพยากรของตนเอง ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องถูกบงการถูกสั่งการจากเบื้องบน ซึ่งจริงๆแล้ว คนที่สั่งการอาจจะไม่รู้แก่นแท้ที่ชัดเจนว่า สังคมตรงนี้เขาอยากได้อะไร สังคมตรงนี้เขาไม่ต้องการอะไร ตรงนี้คือสิ่งที่สำคัญที่สุด อีกประเด็นหนึ่งอาจเป็นข้อขัดแย้งสำคัญอีกแนวหนึ่งและคงทวีความรุนแรงต่อไปจนถึงอนาคต คือ ความได้เปรียบเสียเปรียบในด้านเศรษฐกิจ เพราะพื้นเพดั้งเดิมของประชาชนในถิ่นนี้ของประชาชนในถิ่นนี้มีอาชีพเป็นเกษตรกร ซึ่งรายได้ไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะในด้านธุรกิจนั้น มุสลิมอยู่ในด้านนี้ค่อนข้างจะน้อยมาก เพราะโอกาสไม่มี คำว่าโอกาสไม่มีไม่ใช่เพราะความขยันหมั่นเพียร แต่เป็นโอกาสที่จะกู้เงินเพื่อมาทำธุรกิจ ซึ่งถ้าเทียบกับมุสลิมกับศาสนาอื่นในการที่จะดูแลจากรัฐ จาก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเงินก็ดี รู้สึกว่ามีความลำเอียงพอสมควร มุสลิมจะเข้าไปกู้เงินจากธนาคาร อย่างมากก็ได้ 2 แสน แต่ถ้าเป็นพ่อค้าวานิช ทรัพย์สินเท่ากัน ตรงจุดนี้จะกลายเป็นปัญหาในการที่จะบันทึกความพยายามของชาวบ้านในด้านเศรษฐกิจ เพราะหน่วยงานที่เป็นคนกลางไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยว ดังนั้นโอกาสเพื่อจะเชยิบฐานะของตนเอง จากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมธุรกิจ มีจำนวนเปอร์เซ็นต์ที่น้อย

สำหรับคนที่เคร่งครัดในด้านศาสนา มีความสำนึกทางชาติพันธุ์สูง ไม่ค่อยยอมรับระบบราชการ สาเหตุหนึ่งมาจากระบบราชการของบ้านเรา พยายามที่จะผลักดันชนกลุ่มน้อยให้เข้ากับชนกลุ่มใหญ่ เช่นพิธีกรรมต่างๆของทางราชการที่กำหนดไว้ วันปิยะมหาราชจะต้องไปถวายบังคม เขาพวงมาลาไปถวายบังคม ซึ่งจริงๆแล้วพิธีกรรมนี้ถูกกำหนดโดยส่วนกลาง ไม่ได้อยู่ในสังคมของมุสลิม การที่จะมาบังคับคนมุสลิมให้มาปฏิบัติตามเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่ถูกต้องคือ คิดค้นวิธีกันใหม่ วันเด็กคงจะไม่มีปัญหาเพราะเป็นงานเกี่ยวกับเด็กซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา แต่ถ้าเป็นงานปีใหม่สำหรับสังคมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าผู้รู้ศาสนาจะไม่ปฏิบัติและไม่ยอมรับ เพราะงานวันปีใหม่เป็นของคริสเตียนและประเทศไทย ไปรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ และงานดังกล่าวไม่ได้อยู่ในสารระบบของมุสลิม เว้นแต่คนซึ่งไม่รู้อะไรเลยอาจจะทำ

2. สัมภาษณ์ นายมา (นามสมมติ) อาชีพนักข่าว

ผู้วิจัยได้ถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมุสลิมกับสังคมข้าราชการว่าเป็นอย่างไร นายมา ได้กล่าวว่า เมื่อพูดถึงคนมุสลิมโดยเฉพาะที่นี้ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับข้าราชการว่าเป็นเรื่องธรรมดาของทุกประเทศและประเทศอื่นๆ ที่เป็นเหมือนกัน เพราะคนที่ไม่ใช่มุสลิมปกครองก็ต้องมีปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา เหมือนกับฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มีความเหมือนกัน เพราะคนที่ลงมาปกครองสังคมในพื้นที่นี้ไม่มีความเข้าใจ นิสัยวัฒนธรรม ประเพณี จึงทำให้มีปัญหาว่า เกิดการกระทบกระทั่งบ้างในบางครั้ง ซึ่งบางที่การกระทำบางอย่างที่เข้าไปขัดกับหลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงทำให้มีปัญหาเกิดขึ้น และเมื่อในอดีตที่ผ่านมา ข้าราชการที่ลงมาปกครอง มักจะใช้ระบบเผด็จการในการปกครอง กล่าวคือ ด้านคำพูดก็บอกว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติ มักจะใช้การกดขี่ข่มเหง นายมา ได้ยกตัวอย่างเช่น การเก็บตังแดงสมัยก่อน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คนในพื้นที่นี้จะถูกเก็บภาษีเยอะ และหายไปตั้งแต่ฮะยีซูลง เมื่อโล่มาไม่รู้ก็สืบคนที่ถูกเก็บในจุดเหล่านี้เอง จึงทำให้คนในพื้นที่นี้ มีอคติกับทางราชการที่เป็นศาสนาอื่นมาปกครอง

ปัจจุบันดีขึ้นเนื่องจากรัฐบาลเปิดมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญใหม่ทำให้สังคมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เปิดโอกาสให้คลุมผมในสังคม สามารถปฏิบัติได้ตามหลักศาสนา ตามหลักขนบธรรมเนียมประเพณี คือ เปิดกว้างมากขึ้น ข้าราชการที่เป็นไทยพุทธมีน้อยลงไม่เหมือนกับสมัยก่อน เกิดอคติน้อยลง คือคนที่เป็นมุสลิมมีโอกาสรับราชการเยอะขึ้น จึงทำให้ไม่มีปัญหาแต่อย่างมีในแง่ของการปฏิบัติ เช่น หน่วยงานบางหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข ที่ยังไม่ยอมเปิดโอกาสให้ 100 % ไม่เหมือนกับโรงเรียน ไม่เหมือนกระทรวงศึกษาธิการ แต่สำหรับกระทรวงสาธารณสุขยังปรากฏมีโรงพยาบาลอยู่อีก 1 โรงพยาบาล ที่ข้าราชการเป็นมุสลิม ไม่ให้คลุมผม คือ ทางผู้อำนวยการ ไม่ยินยอมเหมือนกับกระทรวงศึกษาธิการ และให้เหตุผลว่ากระทรวงสาธารณสุขอนุญาตแต่ไม่เซ็นหนังสือ ไม่ได้เซ็นอนุมัติ ในกรณีนี้ การเซ็นหรือไม่นั้นไม่ทราบเท่าเท็จจริงขนาดไหน แต่อนุญาตให้ใส่ ฮีญาบแต่ไม่ได้เซ็น ผอ.ตามโรงพยาบาลจึงลังเล

ผู้วิจัยถามถึงข้าราชการที่เป็นมุสลิมจะมีปัญหาเกี่ยวกับข้าราชการที่เป็นไทยพุทธมากน้อยแค่ไหน นายมา กล่าวว่า ไม่ค่อยมี ข้าราชการมีงานที่ข้าราชการทำและอยู่ในหน้าที่อยู่แล้ว แต่ว่างานในสังคมไม่ได้ออกมาดลุกคลี งานที่มากเกี่ยวข้องเกี่ยวกับข้าราชการก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกัน คือสังคม

มุสลิมจะอยู่กับองค์กร เช่น สังคมมุสลิม แต่สำหรับข้าราชการที่เป็นมุสลิม ไม่ใช่จะดำเนินงานเกี่ยวกับมุสลิม เขามีหน้าที่ของเขาอยู่แล้ว ก็เลยไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันเท่าไร

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับสังคมไทยพุทธ ถึงปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ นายมา กล่าวว่า มีบ้างในบางพื้นที่ เช่น พื้นที่ ปานาแระ ชาวบ้านที่อำเภอปานาแระ ที่อำเภอปัตตานี จะมีหมู่บ้านไทยพุทธและหมู่บ้านไทยมุสลิม มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย และทำให้โต๊ะครุั้นต้องหนีออกจากบ้าน สาเหตุของการทะเลาะกันเนื่องมาจากเรื่องของคนละวัฒนธรรมคนละศาสนา สังคมไทยพุทธที่ไปอยู่ในสังคมมุสลิมจะอยู่ไม่ได้ เพราะบางที่คนไทยพุทธ มีกินเหล้ากินหมู จึงมีการกระทบกับสังคมมุสลิมบ้าง และก็มีสายบุรี แต่ในรือเสาะไม่ค่อยมีปัญหา และที่นาโอน บางก อ.รือเสาะ เป็นหมู่บ้านไทยพุทธเขตพันท่าเรือ ก็จะมีปัญหากับขจก.โจร เนื่องจากชาวบ้านพื้นที่นี้รับราชการเป็นตำรวจหลายคน จึงเกิดปัญหากับ ขจก.เช่น เวลาขึ้นไปหาของป่า เขาก็ว่าเป็นสายให้กับตำรวจ และเนื่องจากเป็นตำรวจอยู่แล้วจึงมีปัญหา

โดยสรุปเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง นายมา กล่าวว่า ปัญหาจะมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย มีเป็นบางจุด แต่ถ้าปัญหาจริงๆแล้ว จะมีในระดับการปกครองลงมา คือนโยบายที่กำหนดลงมา เช่นนโยบายในโรงเรียน แทนที่จะเปิดโอกาสให้เด็กมุสลิมเรียนศาสนาได้ 100 % ก็ไม่ได้เปิดให้เรียนนิดหน่อย คือ เด็กต้องไปเรียนช่วงเสาร์-อาทิตย์ อีกจึงจะเพียงพอ มิเช่นนั้นก็จะไม่ได้เรื่อง ช่วงวัย 4-5 ปี ก็ต้องไปเรียนกลางวัน เรียนเต็มวัน แล้วกลางคืนต้องมาเรียนอัล-กุรอาน แต่ยังไม่สมบูรณ์ ไม่เหมือนกับประเทศมาเลเซีย คือ ไปเรียนทั้งศาสนา ภาษาและอัล-กุรอาน

ผู้วิจัยถาม นายมา ถึงข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับความรุนแรงและความเป็นจริงว่าเป็นอย่างไร นายมา ได้แยกตอบเป็น 4 หัวข้อ โดยให้เหตุผลว่า เพราะทุกคนไม่รู้จริงในสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. เกิดจากขบวนการจริง
2. เกิดจากอิทธิพลท้องถิ่น (การค้าของเถื่อน)
3. ข้าราชการ
4. การสร้างสถานการณ์ของหน่วยงาน

นายมา กล่าวว่า “เมื่อข่าวออกไปก็ไม่ทราบว่ามีใคร เพราะไม่มีหลักฐาน ก็เลยต้องโดยให้โจร มันปิดคดีย้าย จบก็ย้าย ยกตัวอย่าง เมาโรงเรียน 36 แห่ง เมื่อปี 2541 ทางราชการพยายามโยนให้เป็นของโจรอย่างเดียว แต่ขณะที่เราอยู่ที่นี้ เราโทรศัพท์ โทรเช็คไปฝั่งนั้นเราสืบ

เราคุยกับแกนนำของเขาเอง เขาบอกไม่มีนโยบายเผาโรงเรียน ที่นี้จะให้เขาทำอะไร ในเมื่อเขาปฏิเสธ ก็แสดงว่าเป็นคนของรัฐที่สร้างสถานการณ์ สร้างทำไม ? เพื่อหวังงบประมาณ ก็เพราะเกิดเหตุเผาโรงเรียนที่หนึ่ง ครั้งหนึ่ง ใครจะได้ประโยชน์ ตำรวจได้ประโยชน์ ครูทุกคน งบประมาณของตำรวจ เท่าที่ผมรู้นะ งบประมาณของตำรวจ เบี้ยเลี้ยงก็ถูกหัก น้ำมันก็ขาดแคลน พบมีเหตุการณ์บับ สังเกตได้เลยว่า พทท.43 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการปราบปรามก็อนุมัติทันที เป็นล้านเลย งบประมาณแค่เผาโรงเรียน เพียงโรงเดียว ก็อนุมัติ จึงเป็นข้อสังเกตได้หลายอย่าง แต่ใจจริงก็มีที่ตามจริงก็มี ไม่ใช่ทุกครั้งเสมอไป ความขัดแย้งคงไม่ใช่ความขัดแย้งที่เกิดจากทางวัฒนธรรม ต้องแยกเหตุรุนแรงที่เกิดจากขบวนการโจรก่อการร้าย แต่ถามว่าเชื่อมกันใหม่ เชื่อมกัน”

เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้ง นายมา ได้กล่าวถึงที่มาว่า มาจากจุดเล็กๆ ที่สะสมมานาน เพราะถ้าไม่มีปัญหา คงไม่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้น ในสมัยก่อนเป็นเผด็จการ คนมุสลิมโดนกดขี่มาตลอดเขาถือว่า เป็นชนกลุ่มน้อย ในปัจจุบันการเผด็จการดังกล่าวได้ลดน้อยลง แต่ยังคงมีอยู่บ้าง เช่น ข้าราชการระดับผู้บริหารบางคน ที่เข้ามาปกครองไม่เข้าใจวัฒนธรรม สังคม ประเพณี เช่น ข้าราชการตำรวจ ครู ฯลฯ ยังมีอีกมากที่ยังไม่เข้าใจแต่वालน้อยลงมาก ตั้งแต่ ศอ.บต.มาปฐมนิเทศ เอาวิทยากร มุสลิมไปบรรยาย จึงทำให้ปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจลดลง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ดีขึ้น และนายอำเภอในปัจจุบัน เป็นมุสลิมมากขึ้น ในสมัยนี้จึงทำให้ปัญหาลดน้อยลง รวมถึงการจัดตั้งมุสลิมที่รับราชการที่ทำงานเป็นพยาบาล ครู มีความเข้มแข็งในเรื่องวัฒนธรรม การแต่งตัว ฮีญาบ

ขบวนการโจรก่อการร้ายในปัจจุบัน ยังคงมีอยู่เป็นโครงสร้างใหญ่ มีความเหนียวแน่นกว่าเมื่อในอดีต เหตุผลที่เขาต้องการแบ่งแยกดินแดนจริงๆ เพราะเขาถือว่าเป็นดินแดนของเขาเมื่อก่อนที่นี้ไม่ใช่ประเทศไทย และมุสลิมในภาคใต้มีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมปัตตานีมากกว่าและมีอยู่สูงมาก

โครงการของทางราชการที่ทำงานเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้านไทยมุสลิมกับข้าราชการไทยพุทธ เช่น โครงการมियाซาว่า , งบ NBC , ศอ.บต.,โครงการพระราชดำริที่ทำให้ไทยพุทธกับไทยมุสลิมทำงานร่วมกัน ซึ่งในส่วนต่างๆ เหล่านี้สามารถหาข้อมูลได้ที่ศูนย์พิภูลทอง จ.นราธิวาส และโครงการทำ ต.ลาโละ วัดทรายทอง อ.บาตง จะทำท่อผ้าไหม และที่กาหลง

การปรับตัวของข้าราชการไทยพุทธที่ได้ผ่านการปฐมนิเทศ ที่ศอ.บต. เพื่อเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมต่อการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงได้ผลดีอย่างไรก็แล้วแต่ ยังมี 1 ใน 10 คนที่อาจจะยังไม่รู้เรื่อง ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าคนรู้จักปรับตัวก็สามารถอยู่ได้ นายมา กล่าวว่า ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นตำรวจ เช่น ปลัดอาวุโสที่ถูกย้ายไปอยู่ตากใบ พุดในที่ประชุมจังหวัดใน 14 จังหวัดที่หาใหญ่ พุดว่า “ปัญหาที่ อ. รือเสาะ ชาวบ้านมักมีปัญหาตอแหลหมาด” นายมา ได้อธิบายต่อว่า ปลัดคนนี้ที่พุดเนื่องจากไม่รู้จึงมีปัญหาเกิดขึ้นที่หลังและมุสลิม เมื่อถึงเวลาหมาด ชาวบ้านต้องไปละหมาด เช่น เมื่อปลัดคนนี้ทำโครงการภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านต้องไปละหมาดเวลาบ่ายโมง-บ่ายโมงครึ่ง เมื่อวิทยากรพุดขึ้นมาว่า “พอพวกนี้มาบ่ายสองก็ฟังไม่รู้เรื่อง เดี่ยวสี่โมงก็จะต้องไปละหมาด” จึงเกิดปัญหาขึ้น เขาเองก็ไม่เข้าใจหาว่าเอาเรื่องนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการปกครอง การอบรมนี้จึงเป็นตัวอย่างง่าย ๆ บางคำที่ไม่ควรพุด เอามาพุด และการละหมาดเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ จึงเกิดแรงต่อต้านขึ้นมา ส่วนประชาชนกับพ่อค้าก็ไม่มีอะไร ส่วนมากปัญหาหมักมาจาก การปกครอง บางเรื่องก็ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ ข้าราชการเองก็รู้ว่า ถ้าเป็นข้าราชการมุสลิมต้องคลุมผม เมื่อเวลาผ่านไปนานขึ้นก็รู้มากขึ้น แต่ก็มีบ้างที่ครูบางคนไม่รู้ ก็พุดว่า “คลุมอะไรก็ไม่รู้ เกะกะ” เช่น ที่ราชภัฏ โรงพยาบาล “แว้ง” ยังไม่กล้าอนุญาตให้ใส่

นายมา กล่าวถึงนโยบาย assimilation ว่าการพยายามทำให้เป็นคนไทยเป็นสิ่งที่อันตราย เพราะสังคมหลายๆสังคมก็อยู่ด้วยความหลากหลาย และการที่คนภายนอกมองคนมุสลิมว่าไม่พัฒนา ด้อยการศึกษา นายมา ไม่เห็นด้วยและกล่าวว่า คนที่สอบระดับมหาวิทยาลัยคือคนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปอยู่สถาบันการศึกษาชั้นนำหลายแห่งมีมาก และมีอยู่ที่อื่นเยอะแม้กระทั่งนักข่าวไปแปลภาษา “ในเมืองไทยหากินไม่ได้แต่อยู่เมืองนอกแยะ”

3. สัมภาษณ์ นางณี (นามสมมติ) อาชีพรับราชการครู อายุ 48 ปี

ผู้วิจัยถาม นางณี เกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน่วยงานของ ศอ.บต.ว่าทราบหรือไม่ นางณี กล่าวว่ารู้จัก ศอ.บต.เพียงผิวเผิน ส่วนมากคนในพื้นที่ทางศอ.บต.จะไม่ค่อยเรียกเข้าไปประชุม ศอ.บต.จะนำเอาพวกครูที่มาจากต่างจังหวัดไปปฐมนิเทศ เข้าไปคลุกคลี ส่วนคนที่อยู่ที่นี่จะไม่เรียก เมื่อผู้วิจัยถามถึงข้าราชการครู ที่ไม่ใช่มุสลิมที่ทำงานด้วยกันว่ามีปัญหาบ้างหรือไม่ นางณี กล่าว ว่า “ปัญหาคือมุสลิมกับไทยพุทธตอนนี้มีเรื่องอียาบ เขาไม่ค่อยชอบ เราแต่งชุดกากก็แล้วมาคลุม อีกทีหนึ่ง เขาบอกว่าเอาหัวมงกุฎท้ายมังกรพวกนายเวลาประชุมเขาจะว่ากันแบบนี้” เนื่องจาก แบบข้าราชการชุดสีกากก็จะได้ถูกออกแบบให้มีผ้าคลุม แต่ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้อง คลุม ถึงอย่างไรก็ตามน่าจะเข้าใจว่าพูดไปอย่างนั้น “เรารู้สึกว่าเสียดสีพวกเราทั้งๆที่เราไม่ได้บอก โดยตรงว่า ชุดกากนี้แต่งได้ให้โอกาสมุสลิมแต่งชุดอียาบได้” ผู้วิจัยถาม นางณี ว่า แต่งอียาบไป ทำงานหรือเปล่า นางณี ก็ตอบว่า “แต่ง” แต่เขาว่าเราก็เฉยๆ อยากว่ากันว่า บางทีเขาไปตรวจที่โรงเรียนเขาก็ถามว่า รับเงินเดือนจากประเทศไหน ถึงแต่งตัวแบบนี้ บางทีเขาจะว่ากัน” เมื่อผู้วิจัย ถามถึงปัญหาในด้านอื่นๆของ นางณี ก็กล่าวว่า เนื่องจากโรงเรียนที่สอนส่วนใหญ่เป็นเด็กมุสลิม ทั้งหมดเป็นเด็กจากโรงเรียนปอเนาะ หน่วยงานทางราชการจากส่วนกลางจะส่งคนมาช่วยสอน เมื่อโรงเรียนเจริญขึ้น ทางส่วนกลางจะเรียกข้าราชการกลับไปเพื่อสอนโรงเรียนด้อยการศึกษา อื่นๆต่อไป เหมือนกับช่วยให้พัฒนา สำหรับครูผู้หญิงที่เป็นไทยพุทธ ก็จะมีปัญหาบ้าง คือครู บางคนจะใส่กระโปรงสั้นและถูกผู้ชายวัยรุ่นแซว จึงอยู่ได้ไม่นานก็ลาออก ส่วนมากคนในพื้นที่นี้จะ ใส่ผ้าถุงยาวถึงหัวเข่า แต่ครูคนนี้ใส่สั้นจึงถูกแซว แต่ครูส่วนมากที่เป็นข้าราชการก็เป็นมุสลิมทั้งหมด

สำหรับปัญหาในการสื่อสารกับข้าราชการด้วยตนเอง ภาษาของ 4 จังหวัดชายแดนภาค ใต้ส่วนมากจะ “พูดมุสลิม”(คือภาษามาลายูท้องถิ่น จึงทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความคิดของชาวบ้านว่า มุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องพูดภาษามาลายูท้องถิ่นได้) เพราะอยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิด ส่วนครูเมื่อเวลาสอนหนังสือในห้องเรียน “ก็จะใช้ภาษามุสลิมเวลาไปติดต่ออำเภอจึงใช้ภาษาไทย มันถนัดด้านภาษาเราเองมากกว่า”

เมื่อผู้วิจัยถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์เมื่อไม่นานมานี้เกี่ยวกับ ชก. เยอะมาก ซึ่งดูน่ากลัวและรุนแรง แต่ นางณี ตอบว่า เรื่อง ชก. ถ้าชาวบ้านอยู่ในพื้นที่เอง จะรู้ว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ที่ส่วนมากกลัวกันเพราะเขามาจากที่อื่น และได้ยินข่าวลือว่า รือเสาะเขา

ยั้งกันตรงนั้น บางครั้งอาจเป็นเรื่องส่วนตัว

บางครั้งหน่วยงานทางราชการจะมีงานเลี้ยงปีใหม่หรือลอยกระทงข้าราชการที่เป็นมุสลิม นางณี ไม่เคยไปร่วมงานเลย เช่น งานสังสรรค์ในช่วงกลางคืน ถึงแม้ว่าจะไม่เคยไปร่วมงาน แต่สามีเป็นสมาชิกวุฒิสภาจึงต้องไปจัดงานช่วงเช้า พอเสร็จงานก็กลับเมื่อถึงเวลาพิธีสวด ข้าราชการที่เป็นมุสลิมจะอยู่ข้างนอก และกางเต็นท์ต่างหากให้สำหรับมุสลิม พอพระสวดเสร็จจึงเข้ามาฟังโอวาทของนายกต่อ แต่งานที่มีช่วงกลางคืน นางณี ไม่เคยไปเลย เมื่อมีการจัดงานเลี้ยงอาหารมุสลิมจะให้มุสลิมทำเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ของครุสภาจะเป็นมุสลิมหมด บางครั้งการจัดงานเลี้ยงส่งนาย นายจะย้ายก็ไปส่ง ถ้าบางทีหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็หลีกเลี่ยง บอกว่ามีธุระ บางครั้งการจัดงานเลี้ยงไปจัดที่ร้านอาหารไทย คนที่ไม่รู้เขาบอกว่า เป็นอาหารกลาง คือ อาหารที่คิดว่ามุสลิมทานได้ เพราะไม่มีหมู จัดให้ทาน เพราะมุสลิมบางคนเขาทาน ก็เลยถามว่า “ทำไมบางคนทานได้แต่ที่ทานไม่ได้” นางณี ก็ตอบว่า “ทานไม่ได้” และบอกว่าเป็นเรื่องของใจของแต่ละคน และก็ไม่ได้ทานตั้งแต่ห้าสัปดาห์ ดังนั้นเมื่อมีงานจึงไม่ค่อยได้ไป หรือบางครั้งก็ไป แต่ไปพอเป็นพิธีเท่านั้น ถ้าไม่กินก็อ้างไปตามเรื่องทัศนคติเกี่ยวกับเด็กในสมัยนี้เกี่ยวกับแนวโน้มของความเคร่งครัดศาสนา ของนางณี กล่าวไว้ว่า สำหรับเด็กทั่วไปที่ไม่เฉพาะเด็กปอเนาะ คิดว่า อยู่ที่ผู้ปกครอง ถ้าผู้ใหญ่เลี้ยงมาแบบไหน ลูกก็จะเป็นไปแบบนั้น เมื่อเด็กไปคบกับเพื่อน ถ้าคบเพื่อนดีก็ดีไป ถ้าคบพวกล้มเหลวเมมา เมื่อผู้ใหญ่ไม่ตักเตือนเด็กก็จะไป แต่ถ้าเราอธิบายให้เขาประกอบกับเด็กเรียนศาสนา มาแล้ว เด็กก็จะเป็นคนดี ในทางตรงข้าม เด็กที่ไม่ดี ไม่ได้เรียนศาสนา ผู้ปกครองส่งให้เรียน “โรงเรียนไทย” (โรงเรียนสามัญที่ไม่ได้สอนศาสนาอิสลามหรือไม่ได้ให้เด็กเรียนศาสนา) เพียงอย่างเดียว เมื่อเรามาอธิบายเกี่ยวกับศาสนาว่า ตายแล้วจะเป็นอย่างไรเด็กก็ไม่รู้เรื่อง เพราะไม่ได้เรียนศาสนา มา และจะไม่รู้ว่าอะไรบาปไม่บาป ทราบแต่ว่า ตายแล้วเป็นนุญเลย คนส่วนใหญ่มุ่งหวังให้ลูกเรียนสูงๆจบการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ส่วนอย่างอื่นไม่เอา “พ่อแม่ตายแล้วอ่านกุรอัลละห์ ชักคำก็ว่าไม่เป็น เสียใจภายหลังช่วงพ่อแม่ใกล้จะตาย ก็พ่อแม่จะเรียกลูกมาอ่าน ก็อ่านกันไม่เป็น มีเยอะ อยาย แล้วไม่รู้จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ตัวเองจะตายอยู่แล้ว ก็ทำอะไรไม่ได้แล้ว” นางณี ได้อธิบายให้ฟังว่า สิ่งเหล่านี้จะเป็นผลของการที่ผู้ปกครอง ไม่ได้ส่งบุตรหลานให้เรียนศาสนาตั้งแต่เล็ก ว่าผู้ปกครองไม่รู้ส่งให้ลูกไปทาง “ดุนยา” (โลกปัจจุบัน สังคมขณะมีชีวิตอยู่) ส่วนอาคีเราะห์(โลกเมื่อตายหรือโลกหน้า) เมื่อพ่อแม่เสียกุรอัลละห์ ก็ไม่สามารถพูดได้ ช่วงกลางคืนอ่านยาซีนก็ไม่มี “ขนาดตัวเองยังละหมาดไม่เป็น เพราะพ่อแม่ไม่ได้สอน จากไปก็จากไปอย่างนั้น ทั้งทำไว้ข้างหลังก็ทั้งทำไว้อย่างนั้นพอเราจะสอนให้ เขาก็อาย เราก็จะไปละหมาด พอเราไม่อยู่ เขาก็ไปตามทางของเขาความคิดเห็นมันอยู่ที่เรานั้นแหละ ไม่ได้สูญเสีย” ผู้

ปกครองเหล่านี้ส่วนมากก็ขายของรับราชการบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะส่งเสียให้เรียน"ทางโลก" มากกว่า และตัวผู้ปกครองเอง พ่อแม่ก็ไม่ได้ส่งเสีย "ทางธรรม" ดังนั้นลูกๆจึงตามรอยเหมือนพ่อแม่ เมื่อจะสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องศาสนาให้กับเด็ก เด็กจะมีศาสนาอยู่ในใจ มีดีกว่าต่ออัลเลาะห์ต่อพ่อแม่ เมื่อไม่ได้สั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องศาสนาตั้งแต่ในวัยเด็ก เด็กก็เลยไม่รู้ว่าจะไปทางไหน พ่อคบเพื่อนไม่ดีจึงตามกันไป ครั้งพอช่วงหลัง เด็กเริ่มถลาลึกก็เลยเสียใจ บางครั้งก็มีชอบกันเวลาเรียน พ่อแม่จับได้ก็เรียกสินสอด จับกันแต่งงานตั้งแต่เด็กผู้ชายอายุแค่ 15-16 ปี มีบ้างเหมือนกัน แต่ตัวเด็กไม่ยอม เพราะแค่ชอบพอกันเฉยๆ แต่พ่อแม่บังคับให้แต่งงาน ก็เลยจ่ายเงินฟรีๆ แต่ทางผู้ชายที่เห็นเป็นอยู่อย่างนี้ เนื่องมาจากพ่อแม่ชะส่วนใหญ่ แต่ตัวเด็กเองก็ไม่ค่อยเคร่งเพราะไปตามเพื่อน

ผู้วิจัยได้ถาม นางณี เกี่ยวกับประชาชนที่เป็นชาวพุทธที่รื้อเสาะว่ามีปัญหาอะไรกับชาวบ้านในพื้นที่บ้าง นางณี กล่าวว่า มีเรื่องของภาษาพูดที่ใช้อยู่ไม่เข้าใจกันและกันแล้วก็กลัวที่จะอยู่รื้อเสาะ นางณี เคยมีเพื่อนอยู่ในจังหวัดนครฯ มาสอบบรรจุที่ฮือเสาะแต่มาอยู่ได้เพียงไม่กี่วัน เพื่อนคนนี้ก็กลัวมาก เพราะเคยได้ข่าวเกี่ยวกับ ชก.บ้าง แต่ นางณี ก็บอกกับเพื่อนว่า ตนเองอยู่ที่นี้ก็ไม่เคยมีปัญหาอะไร และบอกให้เพื่อนอยู่ต่อไป แต่เพื่อนอยู่ได้ปีกว่าก็กลับ และก็มีคนที่มาทำงานอำเภอมาจากสุโขทัยเพิ่งกลับไปเดือนที่แล้ว ขอย้ายกลับเหมือนกันแต่เพิ่งมาบรรจุ คนนี้บอกว่า เมื่อมาอยู่ที่นี้เหมือนกับว่าได้ตายไปแล้วกลัวมาก แต่เมื่อลงมาดูอยู่ไปนานๆ ก็เริ่มรู้สึกว่าจะเข้ากันได้ และเขาก็มาบอกทีหลังว่าไม่มีอะไร ที่รื้อเสาะไทยพุทธกับมุสลิมก็อยู่กันได้ เขาเข้าใจเรา เราเข้าใจเขา ไม่ได้ก้าวก่ายอะไรกัน แต่ก็ย้ายกลับไปได้ 2 เดือนแล้ว และถ้าพูดถึงคนอื่นๆ ที่เจอปัญหาไม่ค่อยมี เช่น ที่อำเภอจะมีบ้างที่จะถามว่า ศาสนาอิสลามห้ามทำอะไรบ้าง เพราะกลัวว่าจะไปขัดกับสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เมื่อเวลาที่มุสลิมจัดงานก็จะมาขอคำแนะนำจาก นางณี ตลอดว่า ให้ช่วยบอกด้วย เพราะไม่รู้ ซึ่งส่วนมากจะถาม ถ้าไปโรงเรียนจะถามว่าต้องทำอะไรบ้าง เพื่อไม่ให้เจ้าของโรงเรียนโกรธ และจะกลัวมากถ้าไม่รู้และทำอะไรที่ขัดกับหลักศาสนา เพราะในโรงเรียนเป็นมุสลิมกันหมด และจะระวังตัวตลอด ที่รื้อเสาะ ความตื่นตัวของกลุ่มอำนาจ กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มนักการเมือง จะมีบ้างและจะมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน ซึ่งจะเป็นระดับของหัวหน้าและลูกน้องจะเชื่อหัวหน้า เมื่อช่วงของการเลือกตั้งมีขึ้น เช่น ช่วงที่เลือกตั้ง สจ. จะมีการชุมนุมให้เลือกเบอร์ที่มีกลุ่มอิทธิพลหนุนหลัง จนกระทั่งชาวบ้านไม่กล้าที่จะใส่เบอร์ที่ตนเองชอบ แต่เหตุการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นตามหมู่บ้านส่วนชาวบ้านตามเมืองในตลาดจะค่อนข้างเป็นอิสระ นางณี ได้เล่าให้ฟังว่า "เช่นพวกที่หาเข้ากินค่า พวกหาซื้อยางนะ เขาก็จะบอกตรงว่าที่ใส่เบอร์..นะ เขาก็บอกว่าผมใส่ให้ไม่ได้หรอกเพราะอาชีพผมไปหาซื้อยาง เขารับรองผม เวลาผมไปหาซื้อยาง เขาให้ความปลอดภัย

ผม อย่าโกรธผมนะ” เนื่องจากชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเมืองมีอาชีพตัดยาง สำหรับการศึกษา และเศรษฐกิจของที่นี่ นางณี กล่าวว่าจะไม่ค่อยได้เรียนกัน เรียนถึง ป.6 ม.3 ก็ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำสวน ตัดยางบ้าง ที่เรียนก็มีคือจบ ป.6 แล้วไปต่อเข้าโรงเรียนปอเนาะ พอ 2-3 ปี เมื่อมีคนมาสูขอกก็ให้แต่งงาน แต่บางครั้งมีบางคนเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะได้เดือนกว่า ก็ให้แต่งงานออกไป แต่ นางณี ก็จะไม่บอกกับนักเรียนว่า เด็กในอายุ ประมาณ 15-16 ปี เป็นวัยที่ยากลองมากกว่า แต่ก็มีบ้างที่โดนผู้ปกครองบังคับให้แต่งงานเพราะเข้าใจว่า เป็นผู้หญิงจะเรียนหนังสือไปทำไมมากมาย ส่วนมากจะอยู่ในครัวไม่ต้องเรียนให้เยอะ อ่านออกเขียนได้เพียงพอแล้ว เด็กบางคนก็ร้องไห้ขอร้องไห้ นางณี ช่วยบอกพ่อแม่ว่าเขาอยากเรียนเราก็ไปขอร้องบอกว่าอย่าให้แต่งงาน ให้เด็กได้เรียนหนังสือ พ่อแม่ของเด็กก็จะบอกว่า จะให้ลูกเรียนหนังสือทำไมมากมาย งานการก็ไม่ได้ทำ ระดับเราไม่มีปัญญา ส่วนผู้ชายที่แต่งงานจะอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป หรือ 18-19 ปี แต่ส่วนมากผู้ชายจะมากกว่าผู้หญิงอายุประมาณ 20 ปี เมื่อถึงเวลาเกณฑ์ทหารก็ติดทหาร

ผู้วิจัยถาม นางณี เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของ ศอ.บต. ว่า ชาวบ้านได้รับรู้ถึงการดำเนินงานของ ศอ.บต.มากน้อยขนาดไหน นางณี กล่าวว่า “ตอนนี้ก็จะสื่อตามวิทยุ โทรทัศน์ จะมีทุกบ่าย 2 ที่เป็นภาษามาลายู ศอ.บต. เขาจะบอกประวัติความเป็นมา ใครมีปัญหาอะไร อย่างไร เขาจะบอกหมด และช่วงตี 5 –5/2 จะพูดภาษามาลายู ชาวนี้ก็จะเป็นภาษาไทย พอตี 5 เป็นภาษามาลายู คิดว่าได้ผลในการสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจอันดี ชาวบ้านที่นี้พอถึงช่วงบ่าย 2 – 5 โมงเย็น ไปไหนไม่ได้จะนั่งฟังข่าว ที่ได้ยินอยู่นะพอช่วงเที่ยง-บ่าย 2 ก็จะไปนั่งฟังข่าว เขาจะบอกเรื่องประวัติความเป็นมาของปัตตานีลังกาสุกะ จะอธิบายเป็นตอนๆ ก็จะมานั่งฟังกัน บางทีจะเรียกปราชัยกันที่ปัตตานีบ้าง ยะลาบ้าง ว่าที่ประวัติความเป็นมาอะไรต่างๆ คิดว่าทาง ศอ.บต.จะมุ่งเน้นทางภาคใต้ เขาบอกเขาจะแก้ปัญหาทางภาคใต้ให้ดีที่สุดใช่ไหม ก็เขาไม่ได้คิดถึงทางภาคกลาง คงจะแก้ปัญหาทางนี้เพราะเหตุการณ์ต่างๆ ได้ยินว่าอย่างโน้นอย่างนี้ จะแยกดินแดนอะไรต่างๆ ก็เริ่มมาให้ความสนใจกับมุสลิมมากขึ้น โดยการให้ข่าวเป็นภาษามุสลิม ให้มีการเอาวัฒนธรรมต่างๆ มาแสดง คงจะเอาใจมากกว่านะ” ผู้วิจัยถามถึง ข่าวราชการที่มาจากส่วนกลางจะเข้ามาด้วยความกลัว หวาดระแวง เพราะไม่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าจะรู้สึกอย่างไร นางณี กล่าวว่า เมื่อมีข้าราชการที่มาจากส่วนอื่นทางศอ.บต.จะเรียกไปอบรม จะสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

เมื่อถาม นางณี เกี่ยวกับ ความรู้สึกต่างๆเกี่ยวกับส่วนกลาง นางณี กล่าวว่า “อยากจะฝากให้เบื้องบนทำงานอย่าแอบแฝง แบบสร้างสถานการณ์จะช่วย แต่พอมาอีกทีอีกแบบหนึ่ง

อย่างไทยพุทธกับมุสลิมเข้ากันไม่ได้ทางความคิด เขาก็ระแวง ตั้งแต่ไหนแต่ไร ว่าเดิมไม่ใช่ของเขา เป็นของเขา เขาก็พยายามทำทุกวิถีทางให้ดีที่สุดเพราะไม่อยากให้แตกแยก ยิ่งได้ยินว่าติมอร์ จะขอแยกออกมา เขาก็จะทำให้ดีที่สุดแหละนะ ไม่ให้แตกแยกไม่ให้กระทบ ใจความระแวงของคนมันมี ก็เลยคิดว่า ให้สิทธิมุสลิมเยอะในอิรักแต่ไทยเราไม่มีอะไรเลย ส่วนมากเป็นสิทธิของมุสลิมมากกว่าซะมี้ ได้ยินว่ามุสลิมจะได้สิทธิอะไรหลายๆอย่างเยอะที่สุด แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นปัญหา แต่ของเขาจะพยายามให้เราตายใจ แบบทำของเราให้ดีที่สุด ทำให้จริงใจ หน่อยแบบว่า เขาพยายามเอาใจเรา พยายามเอาสิทธิอะไรหลายๆอย่าง ๆ”

4. สัมภาษณ์ นายอนันต์ (นามสมมติ)

นายอนันต์ อายุ 57 ปี เกิดที่ อ.รือเสาะ เล่าให้ฟังถึงสภาพของอำเภอหรือเสาะ และชีวิตของผู้คนและของตนเองว่า เมื่อตนสมัยยังเป็นเด็กเรียนที่มัสยิดมุฮัมมัดียะฮ์ซึ่งเป็นมัสยิดที่อำเภอนี้เมื่อ 10 ปีที่แล้วว่า คนในสมัยก่อนไม่สนับสนุนให้เรียนหนังสือ ไม่มีโรงเรียนตาดีกา แต่มีชาวมุสลิมมาอยู่ที่นี่และเปิดโรงเรียนตาดีกา เพื่อให้เด็กๆได้เรียนพร้อมกับการสนับสนุนของรัฐบาลให้เปิดสอน มีโรงเรียนสามัญ แต่ในสมัยนั้นผู้คนไม่นิยมส่งบุตรหลานไปโรงเรียนเพราะบางคนมีบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก จึงไม่ค่อยส่งเสียให้เล่าเรียน แต่ตัว นายอนันต์เอง พอถึงอายุที่จะต้องเข้าเรียน อายุ 7 ปี จึงได้เรียนแต่มีการต่อต้าน “คนพุทธ” จากความเชื่อดั้งเดิมว่า “บ้านคนไทยเขามายึดเมืองปัตตานี” จึงทำให้ไม่มีใครอยากให้ลูกไปเรียน “โรงเรียนไทย” คือ โรงเรียนสามัญ ไม่สนับสนุนให้บุตรหลานพูดภาษาไทย และคิดว่าเป็นเพราะรัฐบาลไม่เอาใจใส่ ไม่รับผิดชอบกับชีวิตคนใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่จะเรียนโรงเรียนสอนตาดีกา เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กเล็ก สอนศาสนาอิสลามคล้ายๆโรงเรียนอนุบาล อายุประมาณ 5-6 ขวบ แต่เด็ก 10 ขวบ ขึ้นไปก็จะไปเรียน เป็นชายและหญิงจำนวนเท่าๆกัน ถ้าไม่มีโรงเรียน ชาวบ้านจะให้เด็กเรียนอรั-กรอาน ที่บ้าน จึงไม่ค่อยให้เรียนหนังสือสายสามัญ เมื่อถึงเวลาเรียนจะเรียนกันใต้ถุนบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะของสภาพบ้านเรือนในสมัยนั้น ที่มีใต้ถุนสูง ให้เด็กเรียนรู้ “อลิฟ บา ตา” คือ ก ข ค ของภาษาไทย ถ้าเวลาเดินทางไปเรียนทางเท้าประมาณ 1 กิโลเมตร แต่สมัยปัจจุบันการคมนาคมเปลี่ยนไป มีความเจริญกว่าในสมัยก่อนมาก เด็กจึงได้เรียนมากขึ้น

อาชีพของ นายอนันต์ ในปัจจุบัน เป็นโต๊ะครูสอนศาสนา สอนศาสนาตั้งแต่ พ.ศ.2514 เป็นเวลา 36 ปีมาแล้ว เคยเผยแพร่ศาสนาเป็นธรรมจาริกของอำเภอ จังหวัด เด็กๆที่เรียนศาสนาเมื่อโตขึ้นจึงไปเรียนศาสนาและเผยแพร่ศาสนาต่อไป กับหน่วยงานทางราชการ ปัญหาที่พบส่วนมากชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปติดต่อเพราะไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ นายอนันต์ เล่าให้ฟังว่า “สมัยผมเด็กๆถ้าบอกว่าให้ไปอำเภอ ผมจะบอกว่า “ฮุยกลั้ว” เพราะว่าไปอำเภอเขาจะพูดภาษาไม่ได้ ถ้าข้าราชการถามว่า “มาทำไม?” ผมฟังไม่รู้เรื่องเขาไม่พูดภาษาท้องถิ่นเรา เขาพูดภาษาท้องถิ่นเขา” สมัยปัจจุบันถ้ามีเหตุการณ์ที่ชาวบ้านจะต้องไปติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ จะให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนพาไปเพื่อเป็นล่ามในการแปลภาษา แต่บางครั้งการแปลภาษาก็ไม่ถูกต้องเนื่องจากคนแปลมักจะไม่ค่อยเข้าใจภาษามาลายูท้องถิ่นเท่าที่ควร และปัญหาอีกเรื่องหนึ่งคือ “การปิดกั้นเรื่องชื่อ” เป็นการสนับสนุนนโยบาย assimilation ที่ต้องการให้มุสลิมเปลี่ยนชื่อตนเองให้เป็นชื่อภาษาไทย นายอนันต์ เล่าให้ฟังว่า ” สมัยนั้นผมเรียน ป.2 ตอนอายุ 15 ปีแล้วและก็ไม่

เรียนแล้วเลิกเรียนแล้ว เกลียด เว้ย! เกลียดศาสนาพุทธ เพราะว่าเรียนภาษาเดียวกันก็เป็นคนไทย เรียนหนังสือมีหนังสือก็ไม่กล้าเอาขึ้นบนบ้าน เพราะมีรูปพระพุทธรูปอยู่ เวลากลางคืนก็ไม่ได้อ่าน เข้าเรียนเพื่อไปสอบ พอโตขึ้น เป็นอาเยาะครูสอนศาสนาได้แล้วต้องเรียนใหม่ให้จบ ป.4 เพื่อขออนุญาตเป็นครูสอนศาสนา" เมื่อผู้วิจัยถามถึงปัจจุบันว่าสภาพการณ์ต่างๆ เหล่านี้ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง นายอนันต์ กล่าวว่า สมัยปัจจุบัน ชาวบ้านไม่กลัวที่จะไปติดต่อกับหน่วยงานทางราชการเพราะสามารถติดต่อสื่อสารกันได้รู้เรื่อง และมีข้าราชการบางคนเป็นมุสลิมที่สามารถพูดภาษามลายูท้องถิ่นได้เหมือนกันประมาณ 2-3 คน ส่วนข้าราชการที่เป็นไทยพุทธสมัยนี้ได้พัฒนาการบริการให้ประชาชนดีขึ้น นายอนันต์ เล่าว่า "เมื่อก่อนเห็นแก่ๆ มากก็ชู้ตะคอกจะเป็นอย่างนั้น" แต่หลังจากนั้นก็มีการปรับปรุงการบริหารโดยการตอบแบบสอบถามเรื่องการให้บริการของอำเภอ จากนั้นก็มีการปฏิรูปใหม่และพัฒนาดีขึ้นหลังจากนั้น นอกจากปัญหาเรื่องภาษาแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องประเพณีซึ่งชาวบ้านจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยว ต่างคนต่างมีวิถีเป็นของตนเอง ในสมัยก่อนคนอายุมากจะสอนเด็กๆ ว่า "อย่าไปทำตามเขาชะลุ กะประเพณีของเขาก็ของเขา ของเราก็ของเรา อ่านฮัร-กูรอาน เพราะกลัวว่าเขาจะดึงเราให้กลายเป็นเขา เรียนมากๆ เดี่ยวจะกลายเป็นคนไทยพุทธ "แต่ในสมัยปัจจุบัน นายอนันต์ กล่าวว่า สำหรับสมัยนี้เรื่องของ การเรียนรู้ การปฏิบัติตามศาสนาจะอยู่ที่ความศรัทธา "อิหม่าม" ที่เข้มแข็ง สามารถให้บุตรหลานเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาไทยได้ แต่สมัยก่อนคนเฒ่าคนแก่ไม่คิดเช่นนั้น ไม่ละหมาด เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์เกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาความแตกต่างของประเพณี และวัฒนธรรมว่ามีอะไรบ้าง นายอนันต์ เล่าให้ฟังว่า ประเพณีเกี่ยวกับงานไหว้ครูทางโรงเรียนจะบังคับเด็กให้ไหว้พระพุทธรูปและการที่เด็กเดินเข้าโรงเรียนต้องไหว้ครูก่อนเข้าโรงเรียนและเด็กอนุบาล ซึ่งก่อนนอนให้ไหว้บนหมอนซึ่งเด็กจะไม่รู้และทำตาม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับมุสลิมที่ห้ามกราบไหว้สิ่งอื่นนอกจากพระผู้เป็นเจ้า และชาวบ้านจะต่อต้าน แต่ในสมัยปัจจุบันครูและทางโรงเรียนมีความเข้าใจ เรื่องวัฒนธรรมประเพณีมากขึ้น ไม่บังคับเด็กที่เป็นมุสลิม และผู้ปกครองของเด็กในปัจจุบันมีอาชีพครูมากขึ้น และขอรับรองด้วยกันว่าอย่าสอนให้เด็กทำตาม ซึ่งบางโรงเรียนมีครูที่นับถือศาสนาอิสลามมากขึ้น แตกต่างจากสมัยก่อนที่ไม่เข้าใจและบังคับเมื่อเด็กกลับมาบ้าน ทำให้ผู้ปกครองเห็นก็พยายามสอนให้เด็กเข้าใจ นายอนันต์ เล่าว่า "เมื่อก่อนอาเยาะ(พ่อ)เราเป็นโต๊ะครูเหมือนกัน พอเราไปเรียนหนังสือกลับมา อาเยาะเราถามว่าไปทำอะไรมาบ้าง สอนอะไรบ้าง อาเยาะเราไว้วายบอก ว่าบาปนะทำไม่ได้ เดี่ยวนี้จุฬาราชมนตรีออกมาให้กล่าว "อัลลามมูอาลียุม" แทน

ปัญหาส่วนใหญ่กับคนไทยพุทธ นายอนันต์ กล่าวว่า ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะคนที่เป็นไทยพุทธ จะรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มๆ ปัญหาจึงไม่ค่อยเกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการติดต่อสื่อ

สาร การพูดและการเขียนภาษาไทย ซึ่งชาวบ้านพูดกันไม่ค่อยรู้เรื่องและมีปัญหากับผู้นำก็จะติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านให้จัดการเรื่องราวต่างๆ เช่น การติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ การเซ็นชื่อ ชาวบ้านจะไม่สามารถเซ็นชื่อได้ ต้องใช้วิธีการพิมพ์ลายนิ้วมือ และถ้าเป็นคนเฒ่าคนแก่จะไปทำบัตรประชาชนจะต้องนำลูกๆไปด้วยเพื่อเป็นล่าม สำหรับชาวบ้านต่างศาสนาพอเข้ากันได้ การศึกษาของชาวบ้าน ส่วนใหญ่ที่ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ ส่วนหนึ่งมาจากความกั้นดาร์ ซึ่งในบางหมู่บ้านจะไม่มีผู้เรียนหนังสือ ส่วนผู้นำที่ชาวบ้านเลือกจะเป็นผู้สามารถพูดภาษาไทยได้บ้าง นอกจากนั้นปัญหาอื่นไม่มี ซึ่งปัจจุบันเข้าใจกันมากขึ้น สำหรับหน่วยงานทางราชการ ส่วนมากถ้าเป็นข้าราชการไทยพุทธ เมื่อมารับราชการที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนา วัฒนธรรม ก่อน และปรับตัวดีขึ้นซึ่งจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน

ผู้วิจัยถาม นายอนันต์ ว่ารู้จักหน่วยงานของ ศอ.บต.หรือไม่ นายอนันต์กล่าวว่า รู้จักเพราะเคยร่วมประชุม เพราะบทบาทของ ศอ.บต.เน้นให้คนสังคมนิยมรับมุสลิมและสังคมไทยพุทธเข้าใจกันได้ดี ปัจจุบันจะทำหน้าที่ดูแลหามามคอเต็มบิลันผู้ใหญ่บ้านกำนัน ผู้นำของแต่ละจังหวัดเข้าร่วมสัมมนาเยี่ยมชมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย และดูแลชาวบ้านว่ามีปัญหา ความเดือดร้อนอะไรเพื่อนำไปแก้ไข เผยแพร่หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านผู้นำ ว่าต้องทำอะไรบ้าง ในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ การติดต่อสื่อสาร การถ่ายรูปบัตรประชาชนซึ่งบางครั้งชาวบ้านไม่เข้าใจ ถ้าไม่ได้รับความสะดวก ชาวบ้านสามารถบอกผู้นำได้ว่า เจ้าหน้าที่ไม่รับผิดชอบร้องเรียนได้ศอ.บต.จะทำหน้าที่บรรยายแนะนำ ถ้าข้าราชการไม่ทำหน้าที่อย่างจริงจัง ชาวบ้านสามารถร้องเรียนศอ.บต.ได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของศอ.บต.จัดการให้ การทำงานเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา จะนำคนที่เป็นผู้มาเพื่อมาทำความรู้จักและทักทายกัน ปัจจุบันจะนำผู้นำที่เป็นมุสลิมอยู่ในพื้นที่เป็นนายอำเภอ ปลัดอำเภอ และครูที่จะเข้าทำงานซึ่งจะเลือกคนในพื้นที่ก่อน เนื่องจากเข้าใจภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณีเดียวกัน

เมื่อกล่าวถึงเด็กวัยรุ่นในสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง นายอนันต์ กล่าวว่า สมัยปัจจุบันเด็กวัยรุ่นจะไม่เหมือนเมื่อก่อน ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการเมืองก็จะติดยาเสพติดพกอาวุธและเข้ามั่วสุมตามธรรมเนียม นายอนันต์ เล่าให้ฟังถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านว่า เมื่อก่อนชาวบ้านยังไม่ค่อยเข้าใจหลักการของศาสนาอิสลามมากนัก มีการเชื่อหมอดูรักษาอาการเจ็บป่วย แต่พอมาในสมัยปัจจุบัน เมื่อชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับศาสนามากขึ้น จึงเลิกเชื่อ เลิกนับถือ เพราะรู้ว่าไม่ใช่หลักการของศาสนาอิสลาม แต่ชาวบ้านเข้าใจว่า ส่วนไหนที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีหรือศาสนา

ปัญหาที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ การใช้คำพูดของคนต่างศาสนา นายอนันต์ เล่าว่า “เวลาคนไทยเรียกว่า “แขก” จะโกรธมากเลยเพราะ หมายถึง เราอพยพมาจากที่อื่น เขาเรียก “แขก” ไซ้ใหม่ นั้นหมายถึง ผู้มาอาศัย แต่จริงๆ แล้วเมืองนี้เป็นของเรา ในความเป็นจริง ซึ่งมุสลิมเรายังติดค้างเรื่องแบบนี้อยู่ อย่างประวัติศาสตร์ปัตตานี ไม่เคยมีการเรียนการสอนในโรงเรียนไทยว่า “ไทยได้ยึดเมืองของมลายู” ไทยไม่ใส่ลงในหนังสือ เพราะกลัวว่าถ้ารู้แล้วจะยึดเอาเมืองคืน ถ้าเรียนสูงหน่อย จะรู้ ถ้าอย่างเด็กๆ ระดับประถมจะไม่บอก” เมื่อครั้งมีการเรียกประชุมของหน่วยงานศอบ.บต.ที่นำเอาอิหม่ามและผู้นำศาสนาไปที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อไปถึงมัสยิดมีการจัดเลี้ยงอาหาร และมีผู้นำขึ้นปราศรัย ครั้นเสร็จจากการปราศรัยแล้ว มีคนแก่อายุประมาณ 70 กว่าปี มาร้องไห้และเล่าว่า ตัวเองเสียใจที่มาอยู่ที่นี้ตั้งแต่เด็กถูกทอดทิ้งจากรัฐบาล ในสมัยนั้นรัชกาลที่ 5 กวาดต้อนผู้คนจากปัตตานี เพื่อนำไปเป็นเชลย เมื่อมาเจอคนที่เป็มุสลิมจึงร้องไห้ เพราะรู้ว่าตนเองมีพี่น้องอยู่ที่จังหวัดปัตตานี แต่ตอนนี้ไม่รู้ว่ามีใครเป็นใคร และที่สมุทพรปราการมีมัสยิดอยู่เช่นกัน พ่อของเขาเล่าให้ฟังว่า “รัฐบาลไทยเอาไปเป็นทาส”

สมัยก่อนปัญหาในเรื่องการเปิดโรงเรียน การปรับเปลี่ยนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามว่า”ปัญหาเรื่องการเปิดโรงเรียนเป็นเอกชน รัฐบาลไม่ช่วยเหลือ แต่เดี๋ยวนี้อพรู้ว่ามุสลิมจะเรียนศาสนามากกว่าสามัญ รัฐบาลจึงเอาสามัญเข้าไปในโรงเรียนปอเนาะด้วย และสนับสนุนพอเดี๋ยวนี้อมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา และสามัญควบคู่กันไปเยอะมาก และรัฐบาลให้เงินเดือนตามวุฒิ เด็กจะเรียนเยอะเป็นพัน ๆ คน จนโรงเรียนที่สอนสามัญจะไม่ค่อยมีเด็กเพราะว่ามีโรงเรียนที่เป็นมุสลิมมากกว่า บางโรงเรียนยุบไปแล้ว ส่วนมากเด็กถูกสนับสนุนโดยหมู่บ้านด้วยว่า ลูกเธอไม่เรียนลูกชั้นเรียนนะ ..ไม่ได้ลูกเราต้องตามเขาด้วย พอสำเร็จคนหนึ่งหมู่บ้าน รุ่นน้องก็จะตามไปเรียนด้วย และรัฐบาลพยายามโน้มน้าวจิตใจมุสลิมให้เรียน เปิดโอกาสเหมือนตบหัวแล้วลูบหลัง ทำทางอ้อม ก็ต้องคอยสอนลูกที่บ้าน แล้วถ้าเกิดคนพุทธเขาจะว่า ว่าเกิดอะไรขึ้นก็จะเรียกหาวันนอร์อย่างเดียว

ผู้วิจัยมีโอกาสดูคุยกับลูกของ นายอนันต์ เกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายของสตรีมุสลิมว่ามีปัญหาเกิดขึ้นอะไรบ้าง ซึ่งพบปัญหาความไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนาของครูผู้สอน ซึ่งลูกของ นายอนันต์ เล่าว่า “เราเรียนหนังสือเมื่อก่อนคลุมฮิญาบสมัยก่อนไม่ได้ เมื่อก่อนแอนตี้มากต้องประท้วงกว่าจะได้ใส่ เดี๋ยวนี้อมี ส.ส.เป็นมุสลิม แต่ก็มีบ้างอาจารย์บางคณะ เอกวิทยาศาสตร์ ม.ยะลา ซ้อมรับปริญญา ถูกเรียกลงมาอยู่ที่อาจารย์ต่อว่าว่า “หนูใส่ได้แต่หนูต้องให้เกียรติสถาบันเพราะว่าไปทั้งสถาบัน”เราก็บอกกับอาจารย์ว่า “อาจารย์ได้รางวัลมาทุกปี แล้วถ้าปี

นี้ถูกลดระดับเพราะผ้าคลุมหรือ" ผู้วิจัยได้ซักถามต่อถึงปัญหาระหว่างเด็กมุสลิมกับเด็กไทยพุทธว่ามีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องภาษาเพราะกลัวพูดไม่ชัดหรือออก "ทองแดง" อายไม่กล้าพูดหน้าชั้น แต่ลูกของ นายอนันต์ ไม่มีปัญหาเพราะมีเพื่อนที่เป็นไทยพุทธมากพอสมควร ได้ฝึกการใช้ภาษา เคยไปเที่ยวด้วยกันแต่แยกเรื่องอาหาร มีความเข้าใจกันดี กับเด็กไทยพุทธคนอื่น บางครั้งการทำงานอาหารร่วมกัน มีปัญหาบ้างเพราะจะพกข้าวไปทาน "เขาก็ว่าเราเรื่องมาก" ทำไมต้องพามาสั่งมากิน ที่นี้ได้"ลูกของ นายอนันต์ อธิบายว่า การเป็นมุสลิมไม่ใช่แค่เรื่องไม่กินหมูอย่างเดียว การปฏิบัติในเรื่องของการปรุงอาหารจะต้องถูกหลักศาสนาอีกด้วย ซึ่งมีขั้นตอนและต้องสะอาด นอกจากการถูกล้อเลียนเรื่องการแต่งกายด้วย ซึ่งจะถูกเรียกว่า "นินจา" และเกิดความขัดแย้งกัน

5. สัมภาษณ์ นายดุลย์ (นามสมมติ)

นายดุลย์ ปัจจุบัน อายุ 50 ปี อาชีพครู เล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในอำเภอหรือเสาะสมัยก่อนนั้น มุสลิมที่นี่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามไม่มากเนื่องจากการใช้ชีวิตตามแบบชาวบ้านการเรียนรู้จากบรรพบุรุษในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจที่ไม่ค่อยรู้เกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามอย่างแท้จริง และชาวบ้านที่นี้สามารถพูดภาษามาลายูท้องถิ่นได้ทุกคนตั้งแต่เกิด ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ผู้วิจัย ถามนายดุลย์ ถึงปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานของราชการนายดุลย์ กล่าวว่า ในสมัยก่อนนั้นเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้น เนื่องจากการติดต่อสื่อสารที่ต้องใช้ภาษาไทย และการพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ ซึ่งหน่วยงานทางราชการก็พูดภาษามาลายูท้องถิ่นไม่ได้จึงเกิดปัญหานายดุลย์ เล่าว่า "ผมเกิดชนบท จบ ป.4 พ่อแม่ส่งผมไปซาอุดีอาระเบีย จบ ปริญญาตรี จบ โทสาขาดาวะ และกลับมาทำงานที่บ้าน คนที่นี่พูดได้ทุกคนตั้งแต่ดำเนินเป็นธรรมดาอยู่แล้ว การบริการของหน่วยงานทางราชการดีขึ้น แต่เมื่อก่อนก็ไม่เข้าใจกัน อย่างแรกคือ เขาบอกว่า คนมุสลิมไม่มีความรู้ ไม่มีการศึกษา จะเป็นใหญ่เป็นโตไม่ได้ในเมืองไทย แต่ผมมีปริญญาโทนะ ผมพูดได้ 5 ภาษา แต่ผมกลับมาเมืองไทย ผมพูดไทยไม่ค่อยชัด ถ้าคุณคิดว่าคนมีความรู้คือคนที่ต้องพูดภาษาไทย แล้วเด็กไทยที่ไปเรียนอเมริกาพูดภาษาไทยไม่ชัดเหมือนกัน ผมไปเด็กๆผมพูดภาษาอาหรับได้ อังกฤษได้ ภาษาไทยไม่ค่อยชัด ไม่มีปัญหาทำงานได้ คุณกันเข้าใจกันรู้เรื่องพอแล้ว ผมทำงานด้านศาสนาให้ประชาชนมีความรู้ "ซึ่งนอกจากปัญหาเรื่องภาษาแล้วผู้วิจัยถามถึงเรื่องอื่น ๆ นายดุลย์ กล่าวว่า ได้รู้จักกับหน่วยงานของศอ.บต.บ้าง เข้าใจว่า เป็นหน่วยงานที่ช่วยรักษาความสงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน ช่วยโรงเรียนที่สอนศาสนาอิสลาม ช่วยพัฒนาชนบท ส่วนปัญหาเรื่องวัฒนธรรม ความแตกต่างให้เข้าใจกัน

ผู้วิจัยถาม นายดุลย์ เกี่ยวกับอนาคตของลูก นายดุลย์ กล่าวว่า จะให้ลูกๆของตนได้เรียนทั้งด้านศาสนาและด้านสามัญ จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนแต่ต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางด้านศาสนาเป็นอันดับแรกจึงค่อยให้เรียนวิชาอื่นต่อไป "ผมคิดว่าความสำเร็จในชีวิตที่แท้จริงคือเรื่องศาสนา ถ้าไม่มีศาสนาจะบังคับตัวเองไม่ได้ เราต้องเอาให้ได้ ปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกทั่วไปเพราะมนุษย์ขาดศรัทธา ทำอย่างไรให้ประชาชนของเราเป็นคนดี ต้องเริ่มที่พ่อแม่ จริงจังกับเด็กของเรา ปล่อยไม่ได้เพราะสังคมแยกอยู่แล้ว เรามุสลิม เรานับถืออัลเลาะห์ นับถือวันอาคีเราะห์ ถ้าเราไม่มีศาสนา ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอัลเลาะห์ ศาสดาผมคิดว่าไม่สำเร็จ เพราะโลกข้างหน้าเป็นสิ่งแน่นอน"

6. สัมภาษณ์ นายอับดุลย์ (นามสมมติ)

นายอับดุลย์ เกิดเมื่อ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 ปัจจุบันอายุ 35 ปี อาชีพพนักงานเมืองทองถิ่น ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเทศมนตรีเทศบาลตำบลหรือเสาะและกรรมการมัธยมกลางหรือเสาะ ผู้วิจัยได้ถามถึง สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอหรือเสาะว่า ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร นายอับดุลย์ กล่าวว่า ชาวบ้านใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีอาชีพทำสวน คือ ยางพารา แต่ตอนนี้ราคายางตกลงเหลืออีกโลละ 17 บาท ทำให้ชาวบ้านมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ชาวบ้านจึงอยู่ไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีการช่วยเหลือจากทางรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคายาง แต่ทางรัฐบาลมาช่วยแต่ไม่เข้าถึงประชาชน ส่วนมาก จะช่วยแถวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา นครศรีธรรมราช เนื่องจากชาวบ้านในแถบนี้ทำยางเกรดต่ำ ไม่เข้ากับหลักเกณฑ์ที่จะเข้ามาแทรกแซงราคายาง ผู้วิจัยถามถึงความขัดแย้งระหว่างชาวไทยมุสลิม และไทยพุทธว่าเป็นอย่างไร นายอับดุลย์ กล่าวว่า สำหรับเรื่องความขัดแย้งไม่มี คงจะมีแต่จิตสำนึกในการแบ่งพวก เช่น มีการเลือกตั้ง ชาวบ้านในที่นี้จะมีการเลือกผู้สมัครเลือกตั้งนับถือศาสนาอิสลาม หรือ ศาสนาพุทธ ส่วนความขัดแย้งโดยตรงไม่ค่อยเกิดขึ้นในปัจจุบัน นายอับดุลย์ กล่าวว่า “อาจจะมีทางใจ แต่เรื่องการปะทะกันโดยตรงไม่ค่อยมี เป็นเรื่องจิตใจมากกว่า”

นอกจากนี้ยังมีปัญหาความเข้าใจ เกี่ยวกับภาษามลายูท้องถิ่น กับหน่วยงานของทางราชการเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวบ้านใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มักจะนิยมพูดภาษามลายูท้องถิ่น หรือภาษายาวี เป็นภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะคนรุ่นก่อนที่มีอายุมากจะพูดภาษาไทยไม่ค่อยรู้เรื่อง ซึ่งเป็นปัญหาของการติดต่อสื่อสาร ในเรื่องของการสื่อสาร และการแปลความหมายจากภาษามลายูท้องถิ่น เป็นภาษาไทยที่บ่อยครั้งแปลความหมายไปคนละทาง ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความแตกแยก ซึ่งคนต่างพื้นที่ก็คือข้าราชการจากส่วนบน มาสร้าง ความแตกแยก ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของ 4 จังหวัดภาคใต้นายอับดุลย์ กล่าวว่า “เช่น บางสิ่งบางอย่าง เรบอกไม่ได้ เขาก็บอกว่าเป็นหัวรุนแรง ซึ่งข้อเท็จจริงตามหลักศาสนา ศาสนาบอกไม่ได้ก็คือไม่ได้ ไม่ใช่เรื่องหัวรุนแรง”

การแต่งกายของมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะแตกต่างจากที่อื่น เช่น การคลุมผมของผู้หญิง นี้จะปกปิดส่วนอื่นยกเว้นใบหน้า ตรงนี้คือความแตกต่างระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิม จะดูออกอย่างชัดเจนไม่เหมือนกัน แต่บางส่วน เช่น วัยรุ่น จะมีการแต่งกายคล้ายคลึงกัน แต่มีพวกที่เรียนศาสนามากขึ้น ผู้วิจัยถามเกี่ยวกับปัญหาของมุสลิมที่เป็นข้าราชการตอนทำงาน

ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง นายอับดุลย์ กล่าวว่า ปัญหาของข้าราชการที่เป็นมุสลิมที่เคร่งครัดจะไม่ได้ ได้รับความเป็นธรรม “มุสลิมที่เป็นผู้หญิงจะคลุมฮิญาบ พอเรายืนยันว่าไม่ได้ ต้องคลุมเพราะเป็น เรื่องศาสนา พอเราพูดแบบนี้หัวหน้าจะไม่ค่อยพอใจ จะต่อเนืองไปสู่การกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา ระดับหัวหน้าไม่เข้าใจระบบของศาสนาอิสลาม สมัยก่อนแยกว่า เขาไม่เปิดโอกาสเลย” เมื่อผู้วิจัย ถามถึงสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรนายอับดุลย์ กล่าวว่า ในเหตุการณ์ ปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ ได้รับความเข้าใจมากขึ้น มีการเปิดกว้างมากขึ้น สำหรับบางหน่วยงานที่ อนุญาตให้คลุมฮิญาบโดยเสรี เช่น ในโรงพยาบาล จะไม่อนุญาตให้คลุมผมโดยเด็ดขาด แต่ที่ เปลี่ยนไป คือ มีผู้นำที่เป็นมุสลิมดำรงตำแหน่งเป็น ผอ.ของโรงพยาบาล แต่ถ้า ผอ.เป็นไทยพุทธ เรื่องของการคลุมฮิญาบจะเป็นเรื่องยุ่งยาก และไม่อนุญาตให้แต่งกาย

นอกจากปัญหาเรื่องการแต่งกายและภาษาแล้ว ปัญหาหนึ่งที่พบคือ การกินเลี้ยงในงาน ต่างๆ แต่ปัจจุบันจะมีความเข้าใจกันมากขึ้น เพราะจะมีการแยกส่วนว่า ส่วนไหนเป็นอาหาร มุสลิม ต่างจากสมัยก่อนที่ไทยพุทธมักจะคิดว่า อาหารสากลไม่มีหมูก็ทานได้ไม่เป็นไร แต่มุสลิมมี ข้อบังคับเกี่ยวกับอาหารมากมาย ที่เป็นสิ่งต้องห้าม ซึ่งทานไม่ได้เช่นกัน ปัจจุบันการจัดงานเลี้ยง จะถูกแบ่งสรร โดยเฉพาะให้มุสลิมเป็นผู้ประกอบอาหาร บางส่วนเข้าใจผิดว่าไม่ใช่หมู กินได้ทุก อย่าง ในกรณีนี้มีหลายๆ อย่างที่ไม่ใช่ หมูเป็นเรื่อง”หะลาม” อย่างอื่นก็กินกันซึ่งไม่ได้ไม่ถูกต้อง แต่คนต่างศาสนาไม่เข้าใจ ไม่ได้รับการชี้แจงที่ชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร ขาดการเรียนรู้ทางด้าน วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จึงเกิดปัญหาขึ้นจนถึงปัจจุบัน สำหรับชาวบ้านจะมีปัญหาในเรื่องของ การสื่อสารเป็นภาษาไทย คือ บางคนพอพูดได้บ้างแต่ไม่ค่อยคล่อง บางคำรู้แต่บางคำไม่รู้ แต่เด็ก ในสมัยปัจจุบันนี้สามารถพูดได้ 2 ภาษา

วัยรุ่นปัจจุบันในอำเภอหรือเสาะนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งรับมาจากการ ดูโทรทัศน์ ที่นำเอาสื่อจากสังคมภายนอก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี เช่น สนใจเรื่องราว ของศาสนา มามัสยิดเยอะขึ้น แต่ในทางกลับกัน วัยรุ่นจะเที่ยวเยอะขึ้น ดิทยาเสพติดเยอะขึ้นนาย อับดุลย์ กล่าวว่า สำหรับเด็กนั้นควรจะให้เรียนโรงเรียนที่สอนทั้ง 2 ทาง คือ ทางด้านความรู้ด้าน สำนัญและความรู้ทางด้านศาสนา เพราะเด็กที่เรียนในโรงเรียนปอเนาะ เมื่อจบออกมาสู่กับโลก ภายนอกจะไม่ทันคน หรือถ้าไปทางด้านสำัญเพียงอย่างเดียว ขาดการเรียนรู้ทางด้านศาสนา เด็กจะไม่มีคุณธรรมในจิตใจ ฉะนั้น จึงควรให้เด็กเรียนรู้ทั้งสองทางไปพร้อม ๆ กัน คือทั้ง ด้าน สำนัญ และด้านศาสนา เด็กเล็ก ๆ ส่วนมากให้ครูสอนศาสนา ให้เรียนโรงเรียนตาลีกา หรือ “ศูนย์จริยธรรมของเด็ก” รับตั้งแต่ 4 ขวบขึ้นไป จนถึง ป. 6 โรงเรียนตาลีกาจะสอนเกี่ยวกับศาสนา

โดยเฉพาะ ครูได้เงินเดือน 300 บาท และมีชาวบ้านสมทบบางส่วน ครูที่มาสอนจะต้องจบ “สา
นาวิ” เป็นอย่างน้อยชั้น 10

สำหรับศาสนาอิสลามแล้วจะมีแต่เรื่องเรากับพระเจ้า ดังนั้นโรงเรียนราษฎรที่สอนศาสนา
อิสลามจึงต้องมีเพราะสอนทั้งสามัญ และศาสนา เพราะถ้าไม่มีศาสนา คนมุสลิมจะอยู่ไม่ได้
เพราะรู้แต่สามัญอย่างเดียวจะไม่รู้ศาสนาด้วย คิดว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดแล้ว และเด็กอาจจะลืม
ภาษามลายูไปอีก 30 ปีข้างหน้า ยกตัวอย่างเช่น สังคมเมืองในตอนนี้อยู่ปกครองของเด็กมักจะ
สอนลูกให้พูดแต่ภาษาไทย ลูกจะพูดภาษามลายูไม่ได้ ผลเหล่านี้นายอับดุลย์ คิดว่าเกิดจาก
นโยบายกลืนภาษา

ผู้วิจัยถามนายอับดุลย์ ถึงบทบาทของ ศอ.บต. นายอับดุลย์ กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่
ของ ศอ.บต. กับ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้ว่าจะเข้ามาช่วยเหลือ แต่ช่วยไม่ได้เท่าที่ควร
เพราะการลงทุนไม่คุ้มกับผลที่ได้รับ ศอ.บต. เข้ามาดูแลพี่น้องมุสลิมที่โดนข้าราชการ จะสามารถ
มีอำนาจโยกย้ายภายใน 24 ชั่วโมง เปิดโอกาสให้ร้องเรียนแต่ไม่ค่อยได้ผล

เกี่ยวกับขบวนการโจรก่อการร้าย หรือฟูโล่นั้นนายอับดุลย์ ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า มี
เป็นส่วนน้อย เนื่องจากบ้านเมืองเจริญขึ้น ถนนหนทางดีขึ้นแต่อาจจะเหลือแนวร่วม

นายอับดุลย์ เป็นคนที่มีเพื่อนบ้านเป็นชาวไทยพุทธ มีทัศนคติไปในทางที่ดี ปัจจุบันยังคง
ไปมาหาสู่กัน ได้ไปเที่ยวด้วยกัน ถึงแม้ว่าเขากินอาหารไม่ถูกหลักการศาสนา แต่นายอับดุลย์ ไม่
ได้ร่วมรับประทานอาหารด้วยกันก็ยังสามารถคบกันได้ เมื่อผู้วิจัยขอทราบความรู้สึกของผู้ที่เรียกมุสลิมว่า
“แขก” นายอับดุลย์ กล่าวว่า คำว่า “แขก” นั้น คนมุสลิมด้วยกันเองยังยอมรับว่าพวกแขกไว้นี้ มัน
ก็เลยติดไปถึง คือทางนั้นเขาพยายามสร้างให้คนของเขาเห็นว่า เรานี้คือแขกที่เข้ามาแต่จริงๆ ไม่ใช่
พื้นที่ตรงนี้มันเป็นของใครมาก่อน มันก็ต้องรู้จักด้วย เราไม่ใช่แขกเราเป็นคนไทย แต่เขาว่าเรา
“แขก” เราก็เจ็บใจพอสมควร แต่ขณะเดียวกันเรารักษาหัวใจเราก็ไม่ว่ากัน เหตุที่โกรธเพราะเราไม่
ใช่แขก เราเป็นคนไทยจะเป็นพวกแขกได้ไง มันไม่เหมือนพวกปากีสถานนั้น OK. ใช่แขก แล้ว
ทำไมต้องเรียกเราแขกด้วย แขกคือคนข้างนอกเข้ามา เช่น คุณมาสัมภาษณ์ผมอย่างนี้ คือ แขก
แต่นี้ไม่ใช่เราคนที่นี้ กินที่นี้ตายที่นี้ จะเป็นแขกได้ไง นี่เป็นเรื่องที่โกรธ แขกนี่อย่าพูดเลยดีที่สุดพูด
กันได้ไม่นาน เพราะระดับผู้ใหญ่พูดกันว่าพวกแขก..พวกแขก... แต่ว่าพอต่อหน้าเราเขาจะไม่พูด
ว่าพวกแขก” ผู้วิจัยถามนายอับดุลย์ ว่า ทราบหรือเปล่าที่อาณาจักรใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เคยเป็นของปัตตานีมาก่อน นายอับดุลย์ ว่า ทราบ แต่เล่าไม่ได้มากเพราะรู้ไม่ชัดเจน และประชาชนในพื้นที่นี้มีความผูกพันกับปัตตานี ผู้วิจัยจะขอให้นายอับดุลย์ เล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับปัตตานี ว่ารู้รายละเอียดขนาดไหน นายอับดุลย์ เล่าว่า “คือ เมื่อก่อนสุดต่านอะไรไม่รู้ ปกครองหัวเมืองปัตตานี แล้วเห็นเขาเล่าว่าไปครองอยุธยาได้ก็วันไม่รู้แล้วกลับมา ที่นี้เขาก็คิดไปก็เรียกแขก แล้วทำไมพวกอิสลามกรุงเทพฯเขาไม่เรียกแขก... เขาพยายามสร้างว่าพวกนี้คือแขก แต่จริงๆ นะพวกคนไทยนั่นแหละคือแขก ถ้าว่ากันจริง ๆ ไชหรือเปล่า คุณมาทางนี้คุณก็คือแขกของम्मสิ ไม่ใช่ผมเป็นแขก คุณแหละที่เป็น”

7. สัมภาษณ์ นายเยาะ (นามสมมติ) อาชีพรับราชการ ฐานะการเพื่อการเกษตร (ธกส.) มีหน้าที่ปล่อยสินเชื่อ ให้ บริการแนะนำการประกอบอาชีพของนายจ้างในการลงทุน

ผู้วิจัยถาม นายเยาะ เกี่ยวกับ ศอ.บต. ถึงบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนี้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง นายเยาะ กล่าวถึงเกี่ยวกับหน่วยงานนี้เป็นศูนย์ที่บริการการดูแลใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นหน่วยงานของข้าราชการที่ควบคุม 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้อยู่ในความสงบเรียบร้อยรวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรม ส่งเสริมความรู้ให้บุคคลทั่วไปได้เรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องเท่าที่ นายเยาะ ทราบ คือ ส่วนมากชาวบ้านจะรู้จักตอนที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับข้าราชการ ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ให้ความสะดวกทางด้านการบริการ การพุดจาตุถูก ในส่วนนี้ชาวบ้านจะสามารถร้องเรียน ศอ.บต. ได้ และทางศอ.บต. จะให้ความกระจ่างและดำเนินการเพื่อให้เกิดความยุติธรรม สำหรับการประชาสัมพันธ์สามารถดูได้จากสื่อทางโทรทัศน์ ช่อง 1 และเข้ามาอำนวยความสะดวกในการชี้แจง แก่ชาวมุสลิมที่จะทำพิธีฮัจญ์ ที่เมกะ จะมีการประชาสัมพันธ์ทางทีวี ทางหนังสือ ชาวบ้านจะพุดถึงพอสมควร

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ นายเยาะ เกี่ยวกับความไม่เข้าใจเกี่ยวกับ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่ามีอะไรบ้าง นายเยาะ กล่าวว่า ถ้าในบางท้องที่ ตามหมู่บ้านในตัวเมือง ชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คนไทยพุทธจะมีความเข้าใจ ศาสนาและวัฒนธรรมความแตกต่างกัน สามารถแยกได้ว่าอะไรที่มุสลิมปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ ถ้าไทยพุทธที่มาจากที่อื่นไม่ใช่คนในพื้นที่ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งบางคนไม่เข้าใจว่า อิสลามคืออะไร ประเพณีวัฒนธรรมของอิสลามคืออะไร การปฏิบัติศาสนกิจ การคลุมฮิญาบ การละหมาด เพราะอะไร “ก็มีบ้างที่ข้าราชการ คือระดับผู้ใหญ่ พุดว่า อิสลามไม่มีรอย ไม่รอย ก็เพราะเรื่องละหมาดนี้แหละ ละหมาดอะไรก็ไม่รู้ 5 เวลา คือ ระดับผู้ใหญ่ด้วยนะ ข้าราชการระดับผู้ใหญ่ เขาพุดในที่ประชุมเราก็ไม่ได้ตอบอะไร” นอกจากนี้ก็มีความไม่เข้าใจเกี่ยวกับข้าราชการไทยพุทธกับไทยมุสลิม เกี่ยวกับการจัดเลี้ยง การสังสรรค์ ประชุมตามสถานที่ต่าง ๆ “บางคนก็พอสิ้นเดือนก็มีการสังสรรค์ ประชุม จัดงานเลี้ยงตามที่ต่าง ๆ ถ้าพวกมุสลิมไม่เข้าไป ก็หาว่าแบ่งแยก ไม่เข้าพวก ไม่ร่วมงาน ทั้งๆ ที่งานจัดเลี้ยงก็มีข้อห้ามของพวกอิสลาม ก็มีบ้างในทำนองนี้ผู้ใหญ่เขาก็พุดว่า มุสลิมเนี่ย งานเลี้ยง งานสังเสริมอะไรก็ไม่ค่อยเข้าร่วม สมาคมเฮฮากับพรรคพวก พยายามจะแบ่งแยก ที่จริงไม่ใช่แบ่งแยก คือ งานเลี้ยงเขาก็กินเหล้า กินกับข้าว กินหมู กินอะไรได้ทุกอย่าง แต่เราอิสลามก็มีข้อบังคับข้อจำกัด งานเลี้ยงเนี่ยเพื่ออะไร เพื่อเฮฮา เพื่อสังสรรค์มันเป็นข้อห้ามของอิสลามอยู่แล้ว เขาไม่ให้ในทางอิสลาม คือ สนุกเฮฮา อย่างนี้ ทางอิสลามไม่ส่งเสริมและเป็นข้อห้ามด้วย ทางไทยพุทธเขาก็ไม่เข้าใจ

ในเรื่องแบบนี้ เราก็พยายามชี้แจงให้เขาว่า อิสลามเป็นอย่างนี้ๆ ข้อห้ามอย่างนี้ๆ ต้องละหมาด 5 เวลานั้น แม้ว่าจะเป็นเวลาราชการก็ตาม ถึงเวลาละหมาดก็ต้องละหมาด แล้วที่ละหมาดก็ไม่ใช่ว่าเสียเวลางาน" นอกจากนี้ยังมีเรื่องเกี่ยวกับภาษา และการติดต่อสื่อสาร" มุสลิมทุกๆ ไป มาติดต่อกับหน่วยงานราชการก็มีปัญหาบ้างถ้าเป็นชาวบ้าน ก็เป็นปัญหามากเลยในการติดต่อกับหน่วยงานราชการที่อำเภอ โรงพัก ธนาคาร คือถ้าเราเป็นข้าราชการ เราไม่สามารถเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นได้ ชาวบ้านตามปกติเวลาอยู่บ้านเขาก็จะไม่พูดไทย เขาก็จะพูดภาษาท้องถิ่น ก็คือภาษามาลายู เขาไม่สนใจภาษาไทย แต่เขาฟัง เขาดู TV ได้ฟังวิทยุได้ แต่เวลาพูดคุยตามบ้านนี้เขาจะไม่พูดภาษาไทย และเวลาเขามาติดต่อในหน่วยงานราชการ ไม่ว่าที่ไหนก็ตาม เขาไม่สามารถจะพูดภาษาไทยได้ แม้จะรู้จะเข้าใจ แต่เขาก็ไม่สามารถจะพูดออกมาได้ อาจเป็นเพราะไม่ใช่ไม่กล้าพูด คือบางคนพูดแล้วเขิน ไม่ชัด ทำให้ฟังไม่รู้เรื่อง ทำให้เป็นปัญหา ทำให้ข้าราชการบางคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย มันจะมีปัญหาในการติดต่อกับชาวบ้าน และอย่างข้าราชการที่เข้าไปในท้องถิ่น เข้าไปทำไปจัดอะไรก็แล้วแต่ คือ เข้าพื้นที่ไปชี้แจง ก็มีปัญหาเรื่องภาษา เช่น เรียกชาวบ้านมาประชุม เวลาเดือนบวช ปอซอ คือเวลาเปิดปอซอ หน่วยงานข้าราชการเขาก็จัดเป็นชุด ๆ วันนี้ไปร่วมบวชเปิดบวชกับหมู่บ้านนี้ คือ ข้าราชการ นายอำเภอ ปลัด อะไรอย่างนี้ คือ ข้าราชการพยายามจะสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านให้ดี แต่กับเป็นว่าเขาปอซอ เขาปฏิบัติธรรม เขาถือศีลอด ถึงเวลาบวชก็จะเปิดปอซออย่างนี้ พอข้าราชการไปเขาก็ลำบากที่จะเตรียมตัว เตรียมของ เตรียมพื้นที่จัดเพื่อต้อนรับนาย ทั้ง ๆที่เขาอยู่ในพิธีถือศีลอด พอเปิดปอซอเสร็จเขาก็ต้องละหมาด พอชาวบ้านเป็นแบบนี้ก็เลยเกิดความไม่เข้าใจกัน ก็เลยเกิดความไม่เข้าใจกัน แต่ที่มันก็เป็นจะเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่จุดเล็กน้อยมันมีหลายเรื่อง โดยรวมแล้วก็สรุปว่าทำให้ลำบากใจ" ผู้วิจัยถามถึงจุดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาที่มุสลิมจะไม่ปฏิบัติไม่ได้ เช่น เมื่อถึงเวลาละหมาด ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของหลักการทางอิสลาม มีคนไทยพุทธที่ไม่เข้าใจและมักจะถามอยู่เสมอๆ เกี่ยวกับเรื่องของเวลาของการละหมาดในช่วงเวลาต่าง ๆ ว่า "ทำไมถึงเวลาต้องรีบไป ไปละหมาดสาย ๆ ไม่ได้หรือ" "ทำไมต้องละหมาดตอนนี้ ไปละหมาดชดเชยตอนกลางคืนเลย 5 เวลาได้มั๊ย" นายเยาะกล่าวว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามเวลา จะละเลยยกเล็กหรือละเว้นไม่ได้ เมื่อถึงเวลาแล้วจะต้องปฏิบัติทันที แต่ถ้ามีความจำเป็นจริง ๆ ถึงได้ ครั้งถึงเวลาสัมมนาหรืองานสังสรรค์ จะไม่มีการกำหนดเวลา ไม่ทราบว่าจะบอกรื่องเมื่อไหร่จึงต้องละหมาด ในช่วงเวลานั้นพอดี " ถ้าเลยเวลา เราก็หลุดเวลาละหมาดไป นั่นคือบาป เป็นบาปติดตัว คือเราเกรงใจต่อมนุษยชาติ ไม่ได้เกรงใจต่ออัลเลาะห์ เพราะเขาคือมนุษย์เหมือนเรา ถ้าถึงเวลาละหมาด ก็ละหมาดก่อน เสร็จแล้วจะอะไรก็ว่ากันไป จะได้ไม่ขัดคำสั่งของอัลเลาะห์ อิสลามจะมีโลกหน้าถ้าจะแก้โลกหน้าก็ต้องเข้าที่โลกนี้ พอไปถึงโลกนั้นเราต้องรับลูกเดียว ไม่มีทางแก้เลย แต่บนโลกนี้เราทำอะไร ปัญหาเกิดขึ้น

เราสามารถจะแก้ไขได้ด้วยตัวเองแต่ในโลกหน้าเราก็แก้ได้ แต่ไม่แก้เพราะมันอยู่ข้างหน้า จะตายเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ อาคิเราจะมาเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ เราไม่เห็น ทุกคนที่ตายไปแล้วไม่ได้กลับมาบอก ว่า ในกูโบร์ คืออะไร ในสวรรค์ ในนรก คืออะไร ไม่มีใครกลับมาบอกซักคน เรามัวแต่แก้ปัญหา เกรงใจคนโน้นเกรงใจคนนี้ ปัญหาบนโลกนี้มันไม่มีที่สิ้นสุด คือ อิสลามก็ต้องมีทดสอบ"

การทดสอบของศาสนาอิสลาม คือ การนึกถึงวันสิ้นสุดของโลก และจะถูกยั่วให้ทำกิจกรรมของทางโลก ต่อสังคมจนให้หลงลืม หรือการละเว้นการปฏิบัติ สำหรับอิสลามจะมีความเชื่อเกี่ยวกับวันอาคิเราะห์ หรือวันสุดท้ายของโลก เป็นวันตัดสินการกระทำ ความดี ความเลวและการนึกถึงต่อพระเจ้ามากน้อยขนาดไหน เวลาสำหรับโลกนี้เป็นส่วนน้อย และถือเป็นเรื่อง เล็กน้อย เพราะมีการเกิดและมีการตาย ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อคนเราเกิดมาทำความผิดเกี่ยวกับการฆ่าคน ตายตามกฎหมาย จะถูกจับดำเนินคดี เมื่อตายไปก็จับ แต่อิสลามในวันอาคิเราะห์ คือวันพิพากษาที่ไม่มีวันจบสิ้น จะต้องถูกลงโทษและชดใช้ไม่มีวันจบ

เมื่อมีงานในวันสำคัญเกี่ยวกับงานประเพณีของไทยพุทธ เช่น งานประเพณีวันลอยกระทง วันสงกรานต์ และการไหว้ครูคืออิสลามจะไม่ให้ไหว้มนุษย์หรือรูปปั้นกราบไม่ได้ จะมีปัญหาสำหรับเด็ก แต่จะไม่มีปัญหาสำหรับผู้ใหญ่ เนื่องจากผ่านการเรียนรู้ทางด้านศาสนา มา แต่เด็ก ๆ ที่ยังขาดการเรียนรู้การขัดเกลา ก็จะหลงปฏิบัติตาม เพราะในโรงเรียนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้น เช่น ลอยกระทง จะมีการจัดให้เด็กขึ้นมาประกวดนางนพมาศ แต่กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม และอาจารย์ก็ไม่ทราบ และไม่ได้แบ่งว่า เด็กคนไหนที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้ซึ่งก็คือเด็กมุสลิม แต่พอใครแบ่งก็มักจะมองว่า นี่คือการแบ่งแยก ซึ่งจุดนี้คือปัญหา เนื่องจากประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ประเพณีของอิสลาม เป็นของไทยพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัว การทำกระทง ซึ่งมุสลิมจะไม่สามารถรับได้

นอกจากปัญหาที่มีกับข้าราชการแล้ว ยังมีปัญหาต่อประชาชนไทยพุทธในเรื่องของการรับประทานอาหารร่วมกัน คือ มุสลิมจะไม่ร่วมโต๊ะอาหารถ้ามีอาหารที่เป็นข้อต้องห้ามของอิสลาม มุสลิมที่เคร่งครัดจะไม่สามารถร่วมโต๊ะเดียวกันได้ เช่น โต๊ะอาหารที่มีทั้งอาหารปา เหล้า หมู ถึงแม้ว่าจะเข้าไปร่วม แต่ไม่รับประทานและไม่ถึงกับเป็นข้อห้าม โดยความรู้สึกแล้วไม่ดี คือ ไม่สามารถทานอะไรได้เลย ได้แต่ดูเขากิน จึงไม่ร่วม และกล่าวถึงเด็กวัยรุ่นในสมัยปัจจุบันนี้ ว่า ความเคร่งครัดศาสนาจะอยู่ที่พ่อแม่ ว่าเคร่งครัดศาสนาเล็กน้อยเพียงใด จะสั่งสอนลูกอย่างไร รวมถึงการปลูกฝังในการที่จะให้เด็กรับรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อม

ระหว่างข้าราชการกับชาวบ้านที่อยู่ในที่ห่างไกลตัวเมือง ชาวบ้านไม่สนใจปัญหา แต่ถ้าชาวบ้านถ้ามาติดต่อกับอำเภอ หรือโรงพยาบาล หรือทางหน่วยงานราชการจะมีปัญหาบ้าง เช่น ภาษาการติดต่อ และความสะดวก ถ้าข้าราชการที่ปิดตัวเอง เห็นแก่ตัวว่าตัวเราเป็นข้าราชการ และชาวบ้านที่มาติดต่อกับเป็นมุสลิม โดยรวมแล้วเขาจะไม่ยอมรับ “พอชาวบ้านมาติดต่อ ก็เลยไม่ให้บริการ ไม่ให้ความร่วมมือในการติดต่อ อย่างนี้ก็ไม่มีพอสมควร” ประกอบกับพื้นฐานของความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงที่มีอยู่แล้ว จึงเกิดปัญหาขึ้น ทำให้ชาวบ้านไม่อยากจะติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ นอกเสียจากว่ามีธุระจำเป็นจริง ๆ ด้วยเหตุนี้เองในเรื่องของความไม่เข้าใจกัน การไม่ให้บริการ และชาวบ้านไม่อยากจะปฏิสัมพันธ์ด้วย ชาวบ้านจึงอยู่ไปเรื่อย ๆ “บางทีก็ชี้แจงมา เพราะมาแล้วก็ทำเรื่องตามที่ต้องการไม่ได้”

ข้าราชการมุสลิมที่เป็นเพศหญิง จะมีปัญหามากเกี่ยวกับหน่วยงานของทางราชการทุกหน่วยงาน คือ ข้าราชการไม่ยอมรับมุสลิมผู้หญิงที่คลุมฮิญาบ ไปทำงานแต่มีบางหน่วยงานที่ยอมรับและบางหน่วยงานที่ไม่ยอมรับ จะมองว่าทำไมต้องคลุมหน้า หรือเป็นความต้องการที่จะแบ่งแยก ซึ่งจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหมดนี้ คือ ความไม่เข้าใจในเรื่องของหลักการศาสนา ว่าทำไมผู้หญิงต้องคลุมผ้าต้องปิดหน้า จึงเกิดความเคลงใจขึ้นมา เขามองว่าถ้าคลุมผมแล้วอยู่ในหน่วยงานนี้ไม่เหมาะสมกับหน่วยงาน เพราะหน่วยงานมีแบบฟอร์มเกี่ยวกับการแต่งกาย เมื่อผู้หญิงมุสลิมคลุมผ้าเขาจึงมองในแง่ลบ แต่สำหรับหลักการของศาสนาอิสลามจะถือเป็นเรื่องใหญ่ “ผู้หญิงเส้นผม 1 เส้นหลุดออกมาให้เพศตรงข้ามมองเห็นได้ อัลเลาะห์จะลงโทษพันปี ในวันอาคีเราะห์ แต่เราอยู่ในโลกนี้ 50 ปี ยังไม่ถึงเลย” สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นหลักการของศาสนาอิสลาม และมุสลิมก็อยู่ในสังคม แต่ทำไมเรื่องคลุมผมถึงเป็นข้อห้ามของสังคม มุสลิมทำตามประเพณีของศาสนาอิสลามตามกฎหมาย “ทำไมต้องเอาข้อนี้มาเป็นข้อแตกต่างระหว่างสังคมละ คนที่มองอย่างนี้คือคนที่ไม่เปิดอก ไม่ยอมรับในสังคมโลก ถ้าคนเข้าใจว่าโลกมีทุกศาสนาประกอบกัน เราก็ต้องเปิดอกแหละ”

ประวัติศาสตร์อารยธรรมปัตตานี กับความผูกพันของมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้ไม่มีในหลักสูตรการเรียนการสอน แต่มีหนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานี ในหอสมุดแห่งชาติ และพ่อแม่ปู่ย่าตายายเล่าว่า “สมัยก่อนเป็นเมืองชื่อ ปัตตานี ดารุสสลาม เหมือนบรูไน ดารุสสลาม เริ่มแรกปัตตานีเป็นเมืองที่มีกษัตริย์ปกครอง พอในสมัยรัชกาลที่ 4 หรือที่ 5 ไม่แน่ใจ เมืองก็ถูกยึด ถูกตีเมือง ก็ลามไปถึงเมืองแถวมาเลเซีย เมืองยะโฮ..ก็มีหนังสือหลายอย่างนะ ภาษาอังกฤษก็มี อยู่ในห้องสมุดนะ อิสลามตอนนี้ที่อยู่ในกรุงเทพ แถวบางบัวทอง อยุธยา อะไรทั้งหมดนั้นนะ มาจากปัตตานี เป็นอิสลามดั้งเดิม พวกเงาะหวาย คือ เงาะชื่อทำเอาหวายมาร้อย ลองดู

คนแก่ ๆ แถวคลอง 2 เขาจะรู้ประวัติศาสตร์ดี"

ทัศนคติของคนทั่วไปที่มักจะมองมุสลิมว่า เป็นคนชนชั้น 3 ล้าหลัง ด้อยความเจริญในด้านการศึกษา มุมมองที่มักจะมองว่าเหมือนคนอินโดนีเซีย และมองในแง่ลบเสมอในเรื่องนี้นายเยาะ กล่าวว่่า "เขาจะมีการสร้างโรงเรียนอิสลามที่ปาเลเมเต ที่ยะลา แต่ทางการเขาบอกว่าต้องมีด็อกเตอร์อย่างน้อย 20 คน ถึงจะเปิดมหาลัยได้ เขาก็มองว่าไม่มีมุสลิมซักคนที่จบด็อกเตอร์ยังงี้ก็เปิดไม่ได้ แต่เขาไม่รู้ว่ามุสลิมก็มีการศึกษา จบด็อกเตอร์จบปริญญาโทมา แต่ไม่ได้เปิดเผย พวกนี้กลับมาตัดยาง ซื่อซื่อๆ พอเขาเปิดรับสมัคร พวกนี้ก็ไปเกือบ 50 คนนะ แต่เขาก็จะมองอยู่ดีว่าเราด้อยการศึกษา ทั้งทางด้านความคิด สังคม เขาจะมีความคิดแบบยิว ที่จะมาครอบงำ กัดซี่ ดุสมัยก่อน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาแบ่งแยกดินแดน เพราะเขาไม่เข้าใจเรื่องเสรีภาพ อย่าลืมนะว่าถ้าจนชนชาติใดอยู่ในความกดดัน คนชนชาตินั้นก็จะลุกฮือขึ้นมาต่อต้าน เรียกร้องเอกราช เช่นในอเมริกา สังคมแบ่งแยกผิวสีผิว ทำให้คนผิวดำโดดเด่น ทุกวันนี้ชาวอเมริกันมีชื่อเสียงทางด้าน พวกผิวดำก็แสดงพลังออกมาให้ยอมรับให้ได้ อเมริกาไม่ใช่ว่าเป็นประชาธิปไตย เขาบอกว่าเขาเป็นแม่แบบของประชาธิปไตย แต่แท้จริงสังคมเขาและทะเลไม่มีขึ้นดี คนยากจนนอนบนฟุตบาทในอุโมงค์ ในท่อ เยอะแยะ ก็เหมือนกันกับอิสลาม กับมุสลิมแหละ ในลักษณะนี้เราก็แสดงความคิดเห็นของเราเนอะนะ มันไม่ผิด ไม่ใช่ที่เราจะแบ่งแยกอะไร เราต้องการบอกให้รู้ว่าเราเป็นอย่างนี้ทำไมถึงไม่ยอมรับ"

8. สัมภาษณ์ นายนา (นามสมมติ)

นายนา อาชีพรับราชการตำรวจเป็นคนหรือเสาะโดยกำเนิด ผู้วิจัยถามถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า เหตุการณ์เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธ จะมีเป็นบางกรณี และบางจังหวัด บางครั้งมีการอ้างข้อมูลขึ้นหรือมีนักการเมืองหนุนหลัง เมื่อข้อมูลข่าวสารเหล่านี้เผยแพร่จึงทำให้ประชาชนไขว้เขว แต่เหตุการณ์เหล่านี้ชาวบ้านเริ่มเข้าใจมากขึ้นว่าอะไรเป็นอะไร ต่างจากในอดีตชาวบ้านไม่ค่อยรู้เรื่องราวและมีผู้นำท้องถิ่นพยายามสร้างสถานการณ์ก่อวินาศกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบนี้ ระหว่างข้าราชการตำรวจกับประชาชนไทยมุสลิม จะมีปัญหาบ้างบางคน ส่วนใหญ่คือการติดต่อสื่อสาร และตำรวจเป็นผู้รับใช้ประชาชน ไม่ใช่เป็นนายประชาชน เมื่อก่อนชาวบ้านกลัวตำรวจ เมื่อมีคดีเกิดขึ้นจึงไม่กล้าเข้าหาติดต่อกับหน่วยงาน ปัจจุบันสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ได้เผยแพร่และอธิบายสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นมาก ไม่เหมือนเมื่อก่อน แต่ก็มีปัญหาอยู่บ้างเล็กน้อย เช่น คดีต่างๆ ญาติพี่น้องถูกจับ คดีอาชญากรรม พยายามฆ่า คดีต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ที่เป็นมุสลิมเป็นล่าม แปลให้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกฎหมายต่าง ๆ ทำให้เป็นผลดี และชาวบ้านรู้สึกพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมากขึ้น

นอกจากเรื่องของล่ามและการแปลภาษาส่วนใหญ่ นายระดับผู้กำกับจะเน้นให้ประชาชนมาติดต่องานได้รับความสะดวกรวดเร็ว ให้ข้าราชการเป็นที่พึ่งของประชาชน เป็นคำขวัญของโรงพักในปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่ในระดับล่าง เมื่อรับนโยบายนายมาก็ตอบสนองดีขึ้น จากหน้ามือเป็นหลังมือ ซึ่งเมื่อก่อนภาพพจน์ไม่ค่อยดีแต่ปัจจุบันมีการอบรมมากขึ้น ต่างจากอดีต เมื่อมองดูภาพรวมแล้วดีขึ้น เมื่อก่อนชาวบ้านจะไปโรงพัก มีความกลัวไม่กล้า คิดว่า “จะไปโรงพักไปทำไม ถ้าไม่มีเรื่องทุกข์ เหมือนคนรวยอย่างนี้ สบายก็ไม่นึกถึงตำรวจ เวลาพอมีทุกข์ค่อยไปหาเดี๋ยวนี้ก็ดีขึ้น”

ผู้วิจัยถามนายนา เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การเที่ยวสังสรรค์กับเพื่อนต่างศาสนาว่าเป็นอย่างไรนายนา กล่าวว่า ข้าราชการตำรวจมุสลิมกับข้าราชการตำรวจไทยพุทธมีความสามัคคีกันดี เวลาทำงานเลี้ยงสังสรรค์ มีความเป็นกันเองไม่แยกแยะ สามารถเข้ากันได้ตลอดในงานสังคม สามารถแสดงความคิดเห็น ปรีกษากันได้ ทำงานได้ดียิ่งขึ้น ทุกๆอย่างไม่เหมือนเมื่อก่อน

หน่วยงานของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่เขามาช่วยติดต่อประสานงาน ดูและประชาชน คือ

หน่วยงาน ศอ.บต. จะดูแลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นอำเภอ หรือโรงพัก ข้าราชการจะทำตามที่ ศอ.บต. สั่งลงมาคือ ให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วมีความเป็นธรรมและถูกต้อง คิดว่า ศอ.บต. ทำงานในส่วนนี้จะได้ผลในระดับหนึ่ง แต่ในบางระดับก็ควรปรับปรุงแก้ไข เช่น นโยบายบางอย่าง ซึ่งงานมวลชนก็มีสายเกี่ยวกับการให้ความรู้ออกไปตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ให้คำแนะนำสิ่งต่าง ๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนเริ่มรู้สิ่งต่าง ๆ พวกนี้ แล้วในส่วนที่ไม่ประสบผลสำเร็จบางครั้ง การตั้งเงื่อนไขกับประชาชนมีมาก

การปรับปรุงหน่วยงานของ ศอ.บต. ควรจะเสริมสร้างให้มีวิทยากรออกให้ความรู้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้วจึงมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านรับรู้อีกทอดหนึ่ง เกี่ยวกับด้านความเป็นอยู่ของประชาชน ในพื้นที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินต่าง ๆ อธิบายให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าใจให้ดียิ่งขึ้น เพิ่มความรู้ให้กับประชาชนจากเจ้าหน้าที่

ปัญหาอีกอย่างของมุสลิมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ด้านภาษาในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ ซึ่งส่วนใหญ่ข้าราชการจะพูดภาษามลายูท้องถิ่นไม่ค่อยได้ ต้องใช้ล่ามแปล บางคนอาจพูดได้แต่น้อย แต่ประชาชนในเมืองไม่มีปัญหา จะมีปัญหาอยู่ที่ชาวบ้านในชนบทบางครั้งมีปัญหาเรื่องการติดต่อสื่อสาร เพราะภาษาทำให้แปลไม่ถูก การสื่อความหมายยากลำบากต้องใช้ล่าม หรือมากับผู้ช่วยหรือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นสื่อผ่านในการแปลภาษา

ส่วนด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ชาวบ้านแถบชนบทสามารถเข้าถึงคมตำรวจได้ดี เวลาเกิดเทศกาล พิธีการต่าง ๆ ส่วนใหญ่ เมื่อมีการรับเชิญจากชาวบ้าน ข้าราชการ ตำรวจจะเข้าไปแสดงความยินดี พบปะมวลชนเป็นตัวสะท้อนระหว่างประชาชนกับข้าราชการ คือมองแล้วเป็นภาพรวมที่ดีได้สื่อความหมายได้ดี ไม่มีการสร้างเงื่อนไข สามารถพูดจาประสานติดต่อเรื่องงาน คนที่รู้จักนำไปถ่ายทอดต่อ และชาวบ้านมีความพอใจในตัวข้าราชการเพิ่มมากขึ้น สำหรับด้านความไม่เข้าใจกัน เมื่อกล่าวถึงด้านนี้แล้วจะเป็นบางคนซึ่งก็เป็นเรื่องส่วนตัว ปัจจุบันไม่ค่อยเกิด เนื่องจากมีความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น ความขัดแย้งจึงลดลง ต่างจากในอดีต ถ้ามีความรุนแรงก็เกี่ยวกับการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกี่ยวกับเรื่องในพื้นที่ หรือพวกมีอิทธิพลแย่งกันเป็นใหญ่ ปัจจุบันนี้มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีการศึกษาเพิ่มขึ้น ชาวบ้านติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ลูกหลานมีการศึกษาสูงขึ้น ตามชนบทต่างคนต่างมีอาชีพไม่ค่อยนิยันทาว่าไม่ดี มีการทำงาน จากการสัมผัสเดี๋ยวนี้นักหมู่บ้านดีขึ้น สามารถบอกให้ประชาชนฟังหูไว้หู แต่ก็มีบ้างที่ตกเป็นเครื่องมือ คือพวกคนไม่รู้หนังสือ พวกด้อยโอกาสและอาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดี

การปราบปรามกลุ่ม ชก. กลุ่มพุล ในพื้นที่ทั่วไป ปัจจุบันเจ้าหน้าที่มีความจริงจัง ตั้งศูนย์ปฏิบัติการนาวิกโยธิน (นย.) ทหารพราน กลุ่มชก. และกลุ่มพุล ส่วนใหญ่เคลื่อนไหวแถวศรีสาคร เขตระแงะ จะแงะ แต่เขตหรือเสาไม่ค่อยมี เป็นแค่ทางผ่านไม่ค่อยมีเหตุการณ์ สำหรับชาวเกี่ยวกับพุลใหม่ที่เกิดปัญหาขึ้น เนื่องจากเป็นพื้นที่รอยต่อ ชาวบ้านที่ทำสวนยางต้องเสียพื้นที่ค่าเช่า-ออกหลังคาละ 50,000 บาท เมื่อไม่นานมานี้ ถ้าชาวบ้านไม่จ่าย อาจโดนชู้ โดนฆ่า ไม่สามารถตัดยางได้ ชาวบ้านก็เสียขวัญ ดังนั้นจึงมีเจ้าหน้าที่ไปสร้างขวัญและกำลังใจ ดูแลพื้นที่จุดล่อแหลม ซึ่งรู้สึกว่าคุณชาชนมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน สามารถทำงานได้ตามปกติ ไม่มีการให้เงินตามที่เขาเรียกข่มขู่ ปัจจุบันมีกลุ่มพุลใหม่ แตกต่างจากพุลเดิม คือ พุลใหม่เป็นกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มใหม่ เป็นการสร้างคนรุ่นใหม่จากพวกเดิมที่ตายลงไป ประมาณ 7 – 9 คน ในพื้นที่ ให้มาก่อวินาศกรรม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเจ้าหน้าที่สามารถปราบปรามได้หมด

ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนในพื้นที่ ตำรวจจะมีการจัดงานสัมพันธ์ลงหมู่บ้านละ 12 คน ไปช่วยพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยทำรั้วทำป้ายต่าง ๆ เหมือนหน่วยสันตินิมิตร ซึ่งจะมีหน่วยพัฒนา มีเป้าหมายในทุกพื้นที่เป้าหมาย ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ซึ่งประชาชนพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาหมู่บ้านนั้นให้เจริญ

การปฏิบัติศาสนกิจของข้าราชการตำรวจสำหรับที่อำเภอหรือเสาะส่วนใหญ่ เมื่อถึงเวลาละหมาดจะละหมาดที่บ้านหรือมัสยิด เมื่อเวลาพักเที่ยง ส่วนผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามก็มีความเข้าใจ นายเข้าใจ เมื่อถึงเวลาก็ให้ละหมาด 5 – 10 นาที เป็นเรื่องปกติ ส่วนการเลี้ยงดูอบรมเด็กของ นายนา คิดว่า จะให้มีความรู้ทั้ง 2 ด้าน คือด้านสามัญและด้านศาสนา เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน เมื่อถึงเวลาสามารถให้ลูกร่วมได้ไม่มีปัญหา สามารถคบได้ทั้งไทยพุทธกับไทยมุสลิม

ในส่วนของคุณลักษณะของชาวมุสลิมทางการเมือง มีกลุ่มวาดะ และอื่นๆ อีกมาก ที่ให้การสนับสนุนองค์กรตาลีกา ศาสนา มัสยิด และทุกๆพื้นที่เขาได้รับความร่วมมือให้ความสนับสนุนการบูรณะซ่อมแซม เพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ ทาง ส.ส.ในพื้นที่ก็มีการช่วยเหลือดี ชาวบ้านพอใจงานด้านการเมือง ส่วนทางศาสนาอิสลาม เน้นการศึกษาตั้งแต่เด็กเล็กให้เรียนพื้นฐาน มีเงินสนับสนุนทุกแห่ง ซึ่งตรงจุดนี้ชาวบ้านพอใจ เพราะเด็กได้ศึกษาหาความรู้ตั้งแต่เล็ก ไม่ถูกปล่อยปละละเลย ถ้าเด็กมีพื้นฐานที่ดีจะดีมาก ปัจจุบันส่วนนี้ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่นงบประมาณ สิ่งของ ถ้าเงินไม่พอก็หาเงินเข้า ให้ประชาชนร่วมบริจาคในการรับประทานน้ำชา นำ

เงินมาต่อเติมอาคาร ส่วนใหญ่โรงเรียนตาลีกา มัสยิดบาลาซอ ตามชนบทยังขาดเงิน แต่ชาวบ้านจะมาช่วยกันใน 3-4 จังหวัด งานต่างๆ จึงสำเร็จตามที่วางไว้ ประชาชนก็ให้ความร่วมมือดี ทางราชการก็มีงบประมาณให้แต่ให้ไม่ได้ครบทุกแห่ง จึงมีความหวังว่าทางราชการช่วยจัดงบประมาณทางส่วนนี้ให้มากขึ้น และชาวมุสลิมก็จะได้รับเอาความจริงเอาจากรัฐบาลหางบประมาณมาช่วย

ตอนที่ 3 วิเคราะห์สมมติฐานที่ตั้งไว้

ในตอนที 2 นี้จะนำเสนอผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบความสัมพันธ์ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{ho}) ดังนี้

สมมติฐานข้อ 1. ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 42 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อที่ 1 ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม

ข้อ	จำนวน (N)	ค่าเฉลี่ย (X)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (std.)	คะแนน ต่ำสุด	คะแนน สูงสุด	แปลความ หมาย
14-82	200	261.8900	21.8388	201.00	303.00	สูง

จากตารางที่ 42 เมื่อรวมผลรวมของคะแนนในทุก ๆ ด้านที่เป็นความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม ตั้งแต่ข้อ 14-82 (ตอนที่ 2 ความเคร่งครัดทางด้านศาสนา, ตอนที่ 3 จิตสำนึกทางด้านศาสนา, ตอนที่ 4 เอกลักษณ์ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม : ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการแต่งกาย, ตอนที่ 5 เอกลักษณ์ทางด้านภาษา) โดยให้คะแนนผลรวมที่ออกมาจัดอยู่ในกลุ่มทั้ง หมด 3 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยกำหนดคะแนนดังนี้

สูง	233 - 321
กลาง	151 - 232
ต่ำ	69 - 150

ผลปรากฏว่า ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือเสาะ อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูง ($X = 261.8900$) เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวนีย์ จิตต์หมวด ที่ได้ศึกษามุสลิมในหนังสือเรื่อง “กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม” ในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ให้ความสำคัญต่อกันของกลุ่มแตกต่างจากกลุ่มอื่น เนื่องจากความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นที่มาจากการนับถือศาสนาเดียวกันและมีวัฒนธรรมที่เปรียบเสมือนกับแนวทางในการดำรงชีวิต และตามแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องสถาบันศาสนา ของ เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ในการพิจารณา ของเดอร์ไคม์ใช้แนวความคิดแบบหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งพูดเกี่ยวกับศาสนา ว่าเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวของสมาชิกในสังคมพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้คนมารวมตัวกัน และทำให้เกิดความเหนียวแน่นขึ้นในสังคม มีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ และทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ที่กล่าวว่า สังคมต้องมีความมั่นคงไม่ ต้องมีความสนใจในเรื่องของการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่า ถ้าส่วนประกอบหนึ่งส่วนประกอบใดของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่วนประกอบอื่นจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพื่อที่จะให้สังคมส่วนรวมมีความมั่นคงต่อไป ซึ่งในที่นี้อาจกล่าวได้ว่า หลักการทางศาสนาอิสลามที่กำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิม ได้กำหนดไว้อย่างละเอียดทุกแง่มุม ใ้บุคคลในสังคมปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ยาก หรือเปลี่ยนแปลงได้แต่น้อยมาก ต้องขึ้นอยู่กับข้อกำหนดกฎเกณฑ์ทางศาสนา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สังคมมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้จึงมีความมั่นคงและไม่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจะเข้าไปก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นด้วย จึงทำให้ ให้ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนหรือเกาะ อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูง และจากการที่มุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาค ใต้มีจิตสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นและยึดหลักศาสนา อิสลามเป็นวิถีทางในการดำรงชีวิต จึงมีความรู้สึกผูกพันสูงทางศาสนาและปรากฏออกมาเป็นความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และตามแนวคิดของ อาราง สุทธาศาสน์ ที่กล่าวว่าประชาชนชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี เอกลักษณ์พิเศษจะปรากฏด้านเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ ภาษามลายู และแม้กระทั่งความสำนึกในทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น มุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีจิตสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง เนื่องจากศาสนาอิสลามสร้างสรรคความผูกพันของพวกเขาให้อยู่ร่วมกัน และจะต้องปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน ซึ่งในขณะเดียวกันสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นแบบฉบับของตน ตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

สมมติฐานข้อ 2. ภูมิหลังทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

สมมติฐานข้อที่ 2.1 ซึ่งตั้งไว้ว่า "เพศชายมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงกว่าเพศหญิง" นั้น ผลการทดสอบด้วยสถิติวัดความสัมพันธ์แบบ Person's chi-square (X^2) และ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Contingency Coefficient (C) ผลปรากฏดังตารางที่ 4.49

ตารางที่ 43 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

เพศ	ระดับความสำนึกในชาติพันธุ์			รวม
	ต่ำ	กลาง	สูง	
ชาย	- (0.00 %)	10 (9.8 %)	92 (90.2 %)	102 (100.00 %)
หญิง	- (0.00 %)	8 (9.2 %)	90 (91.8 %)	98 (100.00 %)
รวม	- (0.00 %)	18 (9.8 %)	182 (9.8 %)	200 (100.00 %)

Pearson's chi-square (X^2) = 0.164 และ Contingency Coefficient (C) = 0.029 Sig. = 0.685

จากตารางที่ 43 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ด้วยสถิติ Pearson's chi-square และ Contingency Coefficient (C) ผลปรากฏว่าเพศมีความสัมพันธ์กับระดับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หรือเพศที่ต่างกันจะมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ต่างกัน โดยถ้าเป็นเพศชายจะมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในระดับปานกลางในสัดส่วนที่มากกว่าเพศหญิง ตรงกันข้าม ถ้าเป็นเพศหญิงจะมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในระดับสูงในสัดส่วนที่มากกว่าเพศชาย ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2.1 นี้ อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธดังกล่าวก็ไม่ถึงกับยอมรับว่าปฏิเสธโดยสิ้นเชิงเนื่องจากมีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.68 ซึ่ง 0.05 ที่ผู้ศึกษาอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นได้

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าวอาจอธิบายได้จาก

ประเด็นที่ 1 การที่ผู้หญิงมีความรู้และการศึกษาทางด้านศาสนาเพิ่มมากขึ้นโดยการศึกษา นั้นทำให้ผู้หญิงสามารถตอบแบบสอบถามของผู้วิจัยได้มากจึงทำให้ผลออกมาผู้หญิงมีความสำนึกใน เอกสิทธิ์ทางชาติพันธุ์สูง

ประเด็นที่ 2 คือ ผู้หญิงในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อศึกษาหาความรู้ทางด้านศาสนา เพิ่มเติม จึงทำให้มีความรู้ทางด้านศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นที่ 3 เนื่องจากสมัยนี้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง สามารถเข้าถึงศาสนาได้ทัดเทียมกัน ซึ่งทำให้เพศหญิงสามารถพัฒนาความสำนึกได้เท่าเพศชาย

ประเด็นที่ 4 บทบาทของผู้หญิงไม่ได้อยู่ในบ้านต่อไป ผู้หญิงสามารถมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้เท่า ๆ กับผู้ชาย ซึ่งสมมติฐานนี้ตั้งขึ้นตามทฤษฎีเก่า แต่สมัยนี้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ควรทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมจากหลาย ๆ แห่ง

แต่อย่างไรก็ตามจากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยที่ได้เข้าไปศึกษาในชุมชนหรือ เสาะ จากการสังเกตการปฏิบัติศาสนากิจของชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ ตามมัสยิดต่าง ๆ ผู้วิจัยสังเกต ว่าผู้นำทางด้านศาสนาจะเป็นเพศชายโดยมีตำแหน่งสำคัญทางด้านศาสนา ด้านต่าง ๆ ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม คือ ผู้นำมัสยิด เป็นผู้นำการบริหารทั่วไป และที่สำคัญ ยังเป็นผู้นำในด้านการปฏิบัติ ศาสนากิจที่สำคัญ ๆ ด้านต่าง ๆ คือ การเป็นผู้นำละหมาดในระยะเวลา 5 ครั้ง ต่อวัน ทั้งยังมีหน้าที่ สำคัญในการถ่ายทอดศาสนา การบรรยายธรรม ให้แก่สัปบุรุษประจำมัสยิดต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะมี ตำแหน่งอิหม่ามแล้วยังมีตำแหน่งสำคัญทาง ด้านศาสนาอื่น ๆ ที่จำเพาะจะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น นั่นคือ ตำแหน่ง คอเต็บ เป็นผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนบรรดาสัปบุรุษที่มาละหมาดที่มัสยิดภายในวัน ศุกร์ บิหลั่น เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นคน อาชาน ให้ สัปบุรุษประจำมัสยิดให้มาละหมาดเมื่อถึงเวลา รวมทั้ง ถ้ากล่าวถึงจำนวนที่สามารถสังเกตได้ในเวลาของการปฏิบัติศาสนากิจ จำนวนของเพศชายจะมีมาก กว่าเพศหญิง นอกจากนี้ พิธีกรรมในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ เช่น การละหมาดวันศุกร์ คือ ละหมาด เฉพาะวันศุกร์ หลังเวลาที่พระอาทิตย์คล้อย เป็นการรวมกลุ่ม ที่จะจำกัดอยู่เฉพาะเพศชายเท่านั้นที่ จะสามารถละหมาดได้ การละหมาดคนตาย การนำละหมาดภายในครอบครัว เมื่อครอบครัวได้มี โอกาสอยู่รวมกันอย่างพร้อมเพียง ผู้นำครอบครัวที่เป็นเพศชายจะทำหน้าที่ในการนำละหมาด ซึ่ง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้อาวุโส นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีโอกาสเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชน เกี่ยว

กับการเผยแพร่ศาสนา เป็นลักษณะของการบรรยายธรรม ให้กับแม่บ้านในชุมชน ซึ่งผู้เผยแพร่ศาสนา จะเรียกว่า "ตะวะ" หรือ "ดับลิก" จะเป็นเพศชาย เป็นผู้บรรยายธรรม

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า จากการสังเกตของผู้วิจัยเพศชายจึงมีความล้าในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มากกว่าเพศหญิงเนื่องจาก ข้อบังคับของบทบัญญัติทางศาสนา ที่บังคับให้เพศชายจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทมากกว่าเพศหญิง และมีโอกาสในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ทางด้านศาสนามากกว่าเพศหญิง รวมทั้งความคาดหวังของสังคม ที่มักจะคาดหวังให้เพศชายเป็นผู้นำครอบครัวและเป็นผู้นำ ชุมชนในด้านต่าง ๆ ด้วย

สมมติฐานข้อ 2.2 ผู้มีอายุมากมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อย

ตารางที่ 44 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

	อายุ	ความสำนึก
อายุ	-	$R_{ho} = 0.319$ Sig. = 0.000 N = 200
ความสำนึก	$R_{ho} = 0.319$ Sig. = 0.000 N = 200	-

จากตารางที่ 44 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยใช้สถิติวัดความสัมพันธ์แบบสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{ho}) ผลปรากฏว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในเชิงบวก คือ ถ้าผู้ที่มีอายุมากจะสำนึกมาก ตรงกันข้าม หากมีอายุน้อยก็จะสำนึกน้อย โดยมีค่าความสัมพันธ์ R_{ho} เท่ากับ 0.319 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับพอสมควร และก็เป็นความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 ซึ่งไม่เกินขอบเขต 0.05 ที่ผู้ศึกษาดังไว้

ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2.2 ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ผู้มีอายุมากย่อมมีการได้รับการขัดเกลาทางสังคมสูง มีวุฒิภาวะได้รับการเรียนรู้ทางศาสนาจากผู้ที่มีอายุน้อย ย่อมมีความผูกพันมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และผู้มีอายุมาก จะมีความจดจำในสิ่งต่าง ๆ จากเหตุการณ์ที่ได้ประสบขึ้นกับชีวิต จากประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้มีอายุมากจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่สั่งสอน ถ่ายทอด บรรยาย และตลอดจนการที่จะแก้ไขความบกพร่องของสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านมา เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า โดยเฉพาะการศึกษาตีความในบทบัญญัติของศาสนาจากคัมภีร์พระมหาอรรถฎาน เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติให้ถูกต้อง ตลอดจนคำสั่งหรือคำอธิบายของศาสนาดูอัมหมัด ก็เป็นส่วนที่สร้างความรู้สึกลำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้มีอายุมาก กว่าผู้ที่มีอายุน้อย เพราะผู้ที่มีอายุน้อย ยัง

ขาดประสบการณ์และการเรียนรู้ทางศาสนาอีกหลายอย่าง โดยเฉพาะการตีความ และการจดจำวิธีการปฏิบัติ และการตีความในหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นผู้มีอายุมากมี ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และสอดคล้องกับแนวความคิดของ อารง สุทธศาสตร์ ที่ได้ให้แนวทางเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้คำว่า "ศาสนาวัฒนธรรม" หมายถึง แนวความเชื่อและการปฏิบัติจากบทบัญญัติคำสอนทาง ศาสนาโดยตรง และ จากจารีตประเพณีและการปฏิบัติตั้งแต่ดั้งเดิม นั่นคือ ศาสนาวัฒนธรรมต้องมีการสืบทอดในสังคม ซึ่งคำว่าวัฒนธรรมในความหมายโดยทั่วไปคือ "แนวทางการดำรงชีวิตของสังคมหรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามเป็นแบบฉบับของชีวิตซึ่งคนส่วนมากหวงแหนและปกป้องรักษา" นั่นคือ การสืบทอดวัฒนธรรมที่จะต้องสืบทอดผ่านจากผู้สูงอายุ สู่นักอื่นรุ่นหนึ่ง จึงมีความสำนึกใน เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มากกว่า จากการเรียนรู้จากในอดีตที่ผ่านมา และจากการสัมภาษณ์ นายเยาะ ได้กล่าวว่า เมื่อมีงานในวันสำคัญเกี่ยวกับงานประเพณีของไทยพุทธ เช่น งานประเพณีวันลอยกระทง วันสงกรานต์ และการไหว้ครูคืออิสลามจะไม่ให้ให้ฆวนุษย์หรือรูปปั้นกราบไม่ได้ จะมีปัญหาสำหรับเด็ก แต่จะไม่มีปัญหาสำหรับผู้ใหญ่ เนื่องจากผ่านการเรียนรู้ทางด้านศาสนามาก แต่เด็ก ๆ ที่ยังขาดการเรียนรู้การขัดเกลา ก็จะหลงปฏิบัติตาม เพราะในโรงเรียนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้น เช่น ลอยกระทง จะมีการจัดให้เด็กขึ้นมาประกวดนางนพมาศ แต่กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม และอาจารย์ก็ไม่ทราบ และไม่ได้แบ่งว่า เด็กคนไหนที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้ซึ่งก็คือเด็กมุสลิม แต่พอใครแบ่งก็มักจะมองว่า นี่คือการแบ่งแยก ซึ่งจุดนี้คือปัญหา เนื่องจากประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ประเพณีของอิสลาม เป็นของไทยพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัว การทำกระทง ซึ่งมุสลิมจะไม่สามารถรับได้

สมมติฐานข้อ 2.3 ผู้มีการศึกษาทางด้านศาสนาสูง มีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง และผู้มีการศึกษาทางด้านศาสนาต่ำ มีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ

ตารางที่ 45 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาด้านศาสนา กับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

	การศึกษาด้านศาสนา	ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์
การศึกษาด้านศาสนา	-	$R_{ho} = 0.038$ Sig. = 0.598 N = 200
ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	$R_{ho} = 0.038$ Sig. = 0.598 N = 200	-

จากตารางที่ 45 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาด้านศาสนากับระดับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{ho}) ผลปรากฏดังตารางที่ 4.52 แล้ว ปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างจะเบาบางมาก ซึ่งวัดได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ R_{ho} ซึ่งมีค่าเพียง 0.038 เท่านั้น และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงเดียวกันกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยถ้า ระดับการศึกษาด้านศาสนาสูงจะมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง ขณะเดียวกัน ผู้มีการศึกษาระดับต่ำก็จะมีมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.598 ซึ่งเกินขอบเขต 0.05 ที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2.3

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าวอาจอธิบายได้จาก

ประเด็นที่ 1 ความรู้ทางศาสนาอย่างเดียวไม่พออธิบายความสำคัญและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความสำคัญเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ได้มาจากศาสนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องวัดจากกิจกรรมที่แสดงออกอื่น ๆ การเข้าร่วมกลุ่ม และการขัดเกลาทางสังคม

(Socialization) เพราะฉะนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าความรู้ทางด้านศาสนาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแสดงถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ประเด็นที่ 2 กลุ่มตัวอย่างไม่หลากหลายพอเพราะเป็นกลุ่มตัวอย่างในที่แห่งเดียว ถ้าค้นหากลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายกว่านี้และเป็นคนที่มีความรู้ทางด้านศาสนาในระดับต่าง ๆ ไม่ใช่ส่วนใหญ่เป็นผู้รู้ศาสนา อาจจะเห็นระดับนัยยะสำคัญมากกว่านี้ ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขาดคนที่ไม่รู้ศาสนา เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์จึงปรากฏออกมาเบาบาง ถ้าครอบคลุมตัวอย่างมากกว่านี้อาจจะสะท้อนให้เห็นผลมากขึ้น

สมมติฐานข้อ 2.4 ผู้มีการศึกษาทางด้านสามัญสูง มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ และผู้มีการศึกษาทางด้านสามัญต่ำ มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง

ตารางที่ 46 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษทางด้านสามัญ กับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

	การศึกษทางด้านสามัญ	ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์
การศึกษทางด้านสามัญ	-	$R_{ho} = 0.131$ Sig. = 0.064 N = 200
ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	$R_{ho} = 0.131$ Sig. = 0.064 N = 200	-

จากตารางที่ 46 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษทางด้านสามัญ กับระดับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{ho}) ผลปรากฏดังตารางที่ 4.33 แล้ว ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันเชิงบวก คือ ถ้ามีการศึกษทางด้านสามัญสูงจะมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง ตรงกันข้าม ถ้ามีการศึกษทางด้านสามัญต่ำ ก็จะมีสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ โดยมีค่าวัดความสัมพันธ์ R_{ho} เท่ากับ 0.131 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับพอสมควร อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.064 ซึ่งเกินขอบเขต 0.05 ที่ตั้งไว้ดังนั้นจึงต้องปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2.4

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว อธิบายได้จาก
ประเด็นที่ 1 การศึกษทางด้านสามัญสูง สามารถตอบแบบสอบถามของผู้วิจัยได้ จากการที่ได้ศึกษาเรียนรู้จากหนังสือและสื่อต่าง ๆ
ประเด็นที่ 2 คือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงในกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอยู่ในบริเวณจังหวัดชาย

แดนภาคใต้ สภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นผลให้ผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูงตามไปด้วย

ประเด็นที่ 3 ทฤษฎีเก่าบอกว่า คนที่ความรู้สูงจะมีความคิดเสรีนิยมกว่าคนที่มีความรู้ต่ำ เพราะฉะนั้นคนที่มีการศึกษาสูงจึงไม่ค่อยมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และปรากฏออกมาในระดับต่ำ ซึ่งตรงกันข้ามกับคนที่มีการศึกษาต่ำ จะมีความรักในวัฒนธรรมของตนเองมากเพราะไม่มีความรู้ที่มากทางไปไม่ค่อยมี

ประเด็นที่ 4 ทฤษฎีใหม่กล่าวว่าคนที่มีการศึกษาสูงกลับมีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้อธิบายปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างลึกซึ้ง และอย่างมีความผูกพัน และยังเลี่ยมสอนขัดเถลาคนที่มีความรู้สูงให้หันมามีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ดังนั้นทฤษฎีใหม่นี้ควรเกิดการยอมรับและควรมีการทดสอบหลาย ๆ แห่งเพื่อให้ความมั่นใจ และควรทดสอบหลาย ๆ แห่ง หลาย ๆ ระดับ

สมมติฐานข้อ 2.5 อาชีพราชการมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ และอาชีพเอกชนมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง

ตารางที่ 47 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานข้อที่ 2.5 ผลการเปรียบเทียบระดับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างอาชีพราชการกับอาชีพเอกชน

เพศ	ระดับความสำคัญในชาติพันธุ์			รวม
	ต่ำ	กลาง	สูง	
อาชีพเอกชน	- (0.00)	17 (10.00%)	153 (92.9%)	170
รับราชการ	- (0.00)	1 (3.3%)	29 (96.7%)	30
รวม	- (0.00)	13 (6.5%)	187 (93.5%)	200

Pearson's chi-square (X^2) = 1.384 และ Contingency coefficient (C) = 0.083 Sig. = 0.239

จากตารางที่ 47 เมื่อเปรียบเทียบระดับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ระหว่างอาชีพรับราชการ กับอาชีพเอกชนด้วยสถิติ Pearson's chi-square (X^2) และ Contingency coefficient (C) ผลปรากฏว่าอาชีพรับราชการจะมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์มากกว่าอาชีพเอกชน หรือ อาชีพต่างกันจะมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่างกัน โดยถ้าเป็นอาชีพเอกชนจะมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในระดับปานกลางในสัดส่วนที่มากกว่าอาชีพรับราชการ ตรงกันข้าม ถ้าเป็นอาชีพรับราชการจะมีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในระดับสูงในสัดส่วนที่มากกว่าอาชีพเอกชน ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้

ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 2.5 อย่างไรก็ตาม การปฏิเสธดังกล่าวก็ไม่ถึงกับยอมรับว่าปฏิเสธโดยสิ้นเชิงเนื่องจากมีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.239 ซึ่งเกิน 0.05 ที่ผู้ศึกษายอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นได้

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว ประเด็นที่สามารถอธิบายคือ ประเด็นที่ 1 การที่ข้าราชการมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่แล้ว จึงทำให้มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง โดยที่เปอร์เซ็นต์ที่ออกมาแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย

ประเด็นที่ 2 อาชีพทั้งสองด้านสามารถเข้าถึงศาสนา เข้าถึงระบบสื่อต่างๆ เกี่ยวกับชาติพันธุ์ได้เท่าเทียมกัน จึงทำให้ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่มีความแตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์กันนิดหน่อย ถ้าต้องการจะให้มั่นใจ จะต้องมีหลากหลายตัวอย่างมากกว่านี้ ที่มีหลายอาชีพ และหลายระดับทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สมมติฐานข้อ 3. ระดับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง มีความสัมพันธ์กับลักษณะการติดต่อกับชนกลุ่มใหญ่

สมมติฐานข้อ 3.1 คนที่มีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง มีการยอมรับวงการราชการน้อยกว่า คนที่มีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำ

ตารางที่ 48 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อที่ 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กับการยอมรับวงการราชการ

	การยอมรับวงการราชการ	ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์
การยอมรับวงการราชการ	-	$R_{ho} = 0.053$ Sig. = 0.452 N = 200
ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	$R_{ho} = 0.053$ Sig. = 0.452 N = 200	-

จากตารางที่ 48 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{ho}) ระหว่างระดับความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กับการยอมรับวงการราชการ ผลปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างจะเบาบางมากโดยสังเกตได้จากค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ R_{ho} ซึ่งมีค่าเพียง 0.053 เท่านั้น และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก นั่นคือ ถ้ามีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มากก็จะมีการยอมรับวงการราชการมาก ขณะเดียวกัน ถ้ามีความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์น้อย ก็จะมีการยอมรับวงการราชการน้อย

อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.452 ซึ่งเกินขอบเขต 0.05 ที่ตั้งไว้ ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางตรงข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 3.1

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว ประเด็นที่สามารถอธิบายคือ ประเด็นที่ 1 สามารถการไม่ยืนยันสมมติฐานนั้นอธิบายได้จากจากทฤษฎีความขัดแย้ง ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ชีวิตทุกชนิดจะต้องผ่านพบ เน้นถึงความไม่แน่นอนของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมมุสลิมก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงได้แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ และอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งมีข้อสมมติฐานคือ ทุกสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทุกขณะทุกหนทุกแห่ง ถึงแม้ว่ามุสลิมจะนับถือศาสนาอิสลามเป็นระบอบในการดำเนินชีวิต แต่มุสลิมก็เป็นมนุษย์ที่ย่อมมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับสังคมชนกลุ่มใหญ่ มุสลิมในปัจจุบันได้รับการเรียนรู้ทางด้านสามัญมากขึ้น คือเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จึงทำให้มีการยอมรับวงราชการมากขึ้น รวมทั้งมีหน่วยงานของ ศอ.บต. ที่เข้ามาช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดี ระหว่างข้าราชการไทยพุทธ กับประชาชนไทยมุสลิม มีการปรับทัศนคติของข้าราชการที่ถูกส่งเข้ามาปกครองจึงทำให้ความขัดแย้งแต่เดิม ลดน้อยลง และประชาชนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

และจากการสัมภาษณ์ นายเลาะ ที่กล่าวถึงหน่วยงาน ศอ.บต. ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประสานระหว่างประชาชนที่เป็นมุสลิม กับหน่วยงานของรัฐบาลบางหน่วย สืบเนื่องมาจากปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วยทำให้ความขัดแย้งที่เคยมีมากในอดีต ในปัจจุบันลดลงเนื่องจากเมื่อในอดีตนั้น ความเข้าใจระหว่างข้าราชการกับประชาชนค่อนข้างจะมีช่องว่าง เพราะฉะนั้น ตามมติของคณะรัฐมนตรี จึงได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาหน่วยหนึ่งนั่นก็คือ ศอ.บต. เพื่อประสานความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน ในส่วนของปัญหาและความไม่เข้าใจกัน และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเจ้าหน้าที่ ทำให้ทัศนคติของเจ้าหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นมีความเข้าใจมากขึ้น อาจจะมีไม่มากจนถึงขั้นขจัดปัญหาได้โดยสิ้นเชิง แต่ทำให้บางส่วนเข้าใจประชาชนได้ดีและ สามารถที่จะแก้ปัญหาได้แล้วในระดับหนึ่ง และจากการสัมภาษณ์ นายมา ได้กล่าวถึงสถานการณ์ในปัจจุบันว่า ดีขึ้นเนื่องจากรัฐบาลเปิดมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญใหม่ทำให้สังคมใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เปิดโอกาสให้กลุ่มผมในสังคม สามารถปฏิบัติได้ตามหลักศาสนา ตามหลักขนบธรรมเนียมประเพณี คือ เปิดกว้างมากขึ้น ข้าราชการที่เป็นไทยพุทธมีน้อยลงไม่เหมือนกับสมัยก่อน เกิดอคติน้อยลง คือคนที่เป็นมุสลิมมีโอกาสรับราชการเยอะขึ้น จึงทำให้ไม่มีปัญหาแต่แล้วยังมีในแง่ของการปฏิบัติ เช่น หน่วยงานบางหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุขที่ยังไม่ยอมเปิดโอกาสให้ 100 % และยังมีโครงการของทางราชการที่ทำงานเกี่ยวกับ การประสานความร่วมมือ

ระหว่างชาวบ้านไทยมุสลิมกับข้าราชการไทยพุทธเช่น โครงการมาซาว่า, งบ NBC, ศอ.บต., โครงการพระราชดำริ ที่ทำให้ไทยพุทธกับไทยมุสลิมทำงานร่วมกัน ซึ่งในส่วนต่างๆ เหล่านี้สามารถหาข้อมูลได้ที่ศูนย์พิภูลทอง จ.นราธิวาส และโครงการทำ ต.ลาโละ วัดทรายทอง อ.บาตัง จะทำทอผ้าไหม และที่กาหลง ซึ่งการปรับตัวของข้าราชการไทยพุทธที่ได้ผ่านการปฐมนิเทศ ที่ศอ.บต.เพื่อเรียนรู้ทางด้าน วัฒนธรรมต่อการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงได้ผลดีอย่างก็แล้วแต่ ยังมี 1 ใน 10 คนที่อาจจะยังไม่รู้เรื่อง ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าคนรู้จักปรับตัวก็สามารถอยู่ได้ และจากการสัมภาษณ์ นายนา กล่าวว่าการดำเนินงานของรัฐหน่วยงานหนึ่งที่เขามาช่วยติดต่อประสานงาน ดูและประชาชน คือ หน่วยงาน ศอ.บต. จะดูแลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นอำเภอ หรือโรงพัก ข้าราชการจะทำตามที่ ศอ.บต. สั่งลงมาคือ ให้ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วมีความเป็นธรรมและถูกต้อง คิดว่า ศอ.บต. ทำงานในส่วนนี้จะได้ผลในระดับหนึ่ง แต่ในบางระดับก็ควรปรับปรุงแก้ไข เช่น นโยบายบางอย่าง ซึ่งงานมวลชนก็มีสายเกี่ยวกับการให้ความรู้ออกไปตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ให้คำแนะนำสิ่งต่าง ๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนเริ่มรู้สิ่งต่าง ๆ พวกนี้ แล้วในส่วนที่ไม่ประสบผลสำเร็จบางครั้งการตั้งเงื่อนไขกับประชาชนมีมาก และความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชนในพื้นที่ ตำรวจจะมีการจัดงานสัมพันธ์ลง หมู่บ้านละ 12 คน ไปช่วยพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยทำรั้วทำป้ายต่าง ๆ เหมือนหน่วยสันติมิตร ซึ่งจะมีหน่วยพัฒนา มีเป้าหมายในทุกพื้นที่เป้าหมาย ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ซึ่งประชาชนพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาหมู่บ้านนั้นให้เจริญ

ประเด็นที่ 2 การประชาสัมพันธ์อยู่ภายใต้การบริหารของศอ.บต.มีการประชาสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดมีการช่วยเหลือหรือมีกิจกรรมที่ชาวบ้านอาจเข้ามามีส่วนร่วมเยอะแยะมากมาย เพราะฉะนั้น ข้าราชการจึงได้รับการยอมรับจากคนในระดับต่าง ๆ ได้เท่าเทียมกัน แปลว่าทางราชการอาจมีปัญหา น้อยลงจากการยอมรับของประชาชนต่างจากสมัยก่อนที่ตั้งข้อรังเกียจ จึงเป็นมิติใหม่และเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้น (เรื่องราวของ ศอ.บต. สามารถดูได้จากภาคผนวก)

สมมติฐานข้อ 3.2 คนที่มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ต่ำมีการยอมรับสังคมทั่วไปสูงกว่าคนที่มีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์สูง

ตารางที่ 49 แสดงผลการวิเคราะห์สมมติฐานข้อ 3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กับการยอมรับสังคมทั่วไป

	การยอมรับสังคมทั่วไป	ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์
การยอมรับสังคมทั่วไป	-	$R_{no} = 0.027$ Sig. = 0.706 N = 200
ความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	$R_{no} = 0.027$ Sig. = 0.706 N = 200	-

จากตารางที่ 49 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กับการยอมรับสังคมราชการ ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (R_{no}) ผลปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างจะเบาบางมากโดยสังเกตได้จากค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ R_{no} ซึ่งมีค่าเพียง 0.027 เท่านั้น และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก นั่นคือ ถ้ามีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มากก็จะมี การยอมรับสังคมทั่วไปมาก ขณะเดียวกัน ถ้ามีความสำนึกในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์น้อย ก็จะมี การยอมรับสังคมทั่วไปน้อย อย่างไรก็ตามเนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.706 ซึ่งเกินขอบเขต 0.05 ที่ตั้งไว้ ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางตรงข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 3.2

อนึ่ง การที่ผลการพิสูจน์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว ประเด็นที่สามารถอธิบายคือ ประเด็นที่ 1 การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของหน่วยงาน ศอ.บต. ที่พยายามจะเข้าไปประสานรอยร้าว ความไม่เข้าใจระหว่างประชาชน กับข้าราชการชาวไทยพุทธ ซึ่งมีผลการดำเนินงานมาเป็นเวลานาน

ประเด็นที่ 2 ชาวบ้านชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีการติดต่อสัมพันธ์กันมาเนิ่นนาน ทำให้ชาวบ้านชาวไทยพุทธรู้ว่าควรหรือไม่ควรที่จะปฏิบัติตนอย่างไร ในขอบเขตเช่นไร และชาวบ้านที่เป็นมุสลิมก็จะรู้ว่าชาวบ้านชาวไทยพุทธพฤติกรรมเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ 3 ในพื้นที่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์กันในบริบทของตัวเองเท่านั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับสังคมทั่วไปที่นอกพื้นที่ เช่น ภาคใต้ตอนบน กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคอีสาน จึงไม่ค่อยเห็นความเลื่อมล้ำที่แท้จริง ความคิดของเขาจึงอยู่ในอิทธิพลของ ศอ.บต. มาตลอด ถ้าศึกษาสังคมนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลอาจจะแตกต่างกัน และพันอิทธิพลของ ศอ.บต.